

HÉVÍZ

Művészeti és társadalmi folyóirat

XXI. évfolyam • 2013/3 • Ára: 300 Ft

Darvasi László
Esze Dóra
Kerégyártó István
prózái

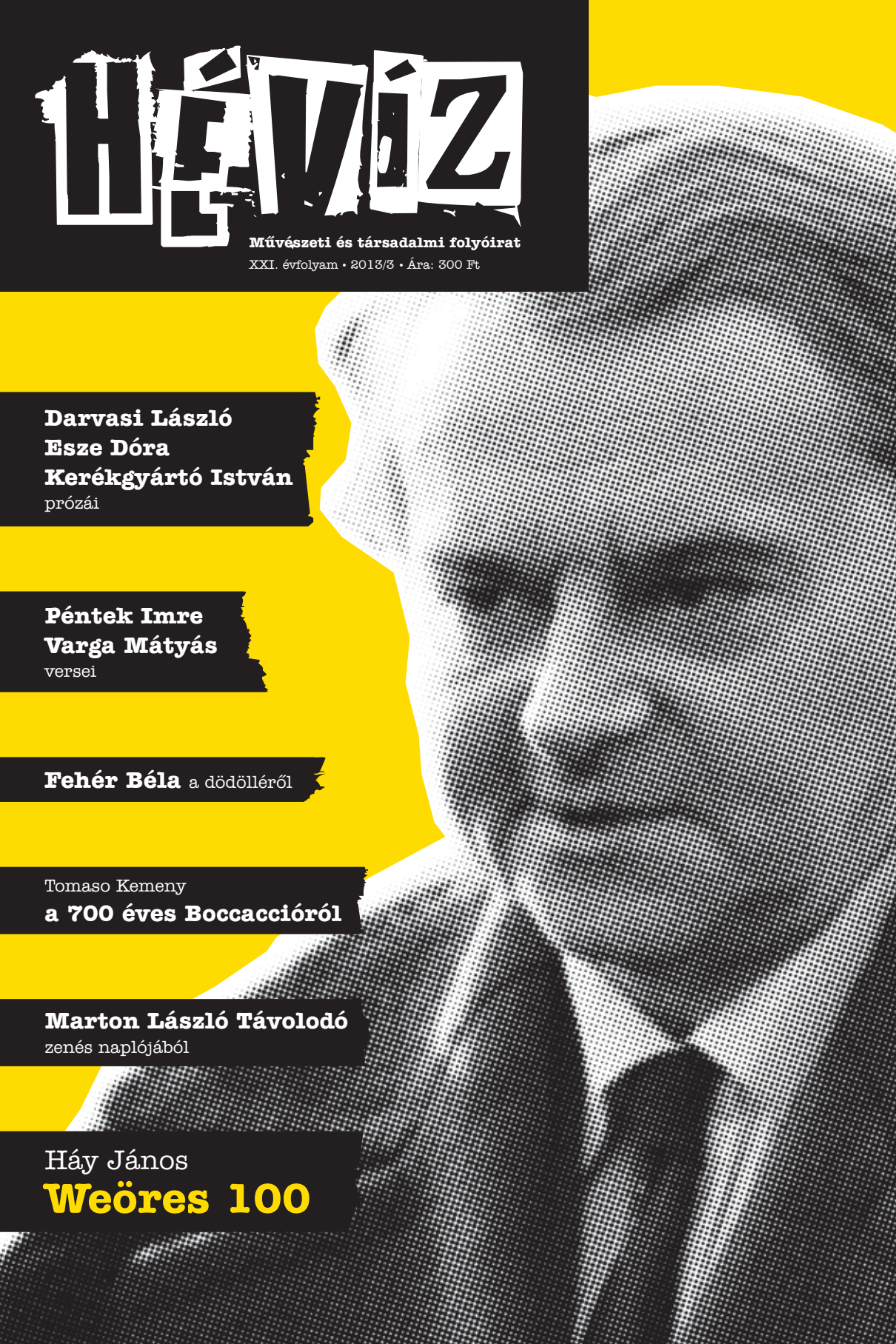
Péntek Imre
Varga Mátyás
versei

Fehér Béla a dödölléről

Tomaso Kemény
a 700 éves Boccaccióról

Marton László Távolodó
zenés naplójából

Háy János
Weöres 100

Nyílt víz

Varga Mátyás: Hajnali 3 (vers)	161
Kerégyártó István: Langyos víz (novella)	162
Esze Dóra: Boldogság utca (novella)	168
Tóth Imre: Kilencvenkilenc (vers)	174
Beck Tamás: Szürke zóna (novella)	175
Pallag Zoltán: Három mese a mondatokról (próza)	178
Gelencsér Milán: Szabad Horác (vers)	181
Király Levente: Szürathosz (novella)	182
Kötter Tamás: A küzdelem földje (novella)	185
Szoliva János: A dolgok természete (vers)	192
Lángi Péter: Máté (vers)	193
Darvasi László: Virág (novella)	194

Vízibicikli

Szederkényi Olga: Boccaccio 700, avagy a női élet zamatos kalandjai (beszélgetés Tomaso Kemény költővel)	199
---	-----

Hajószakács

Fehér Béla: Egy tál dödölle (kásafélék a magyarság táplálkozásában)	205
---	-----

Hullámverés

Háy János: Aki perzselő szomjat kelt a jóra (Weöres Sándorról)	213
Marton László Távolodó: Bakelitszomj (részletek egy zenés naplóból)	226

Öböl

Péntek Imre: Egy Testamentum margójára (vers)	233
Péczely Dóra: Betyárda (Könyvek Pannóniából 3.)	235

Hévíz
Művészeti és társadalmi folyóirat
Megjelenik kéthavonta

Főszerkesztő: Szálinger Balázs
Szerkesztő: Cserna-Szabó András
Olvasószerkesztő: Cséby Géza

Szerkesztőbizottság: Cserna-Szabó András, Cséby Géza, Hinger Tamás,
Óry Rózsa, Szálinger Balázs, Szántó Endre

Alapította Dr. Kiss Lajos
Kiadja Hévíz Város Önkormányzata, 8380 Hévíz, Kossuth Lajos utca 1.
Felelős kiadó: Papp Gábor polgármester
e-mail: hevizfolyoirat@gmail.com
www.facebook.com/hevizfolyoirat
Terjesztés, előfizetés: Csongrádiné Olasz Sára, csongradine@hevizph.hu

Tördelés, layout: Leon Creativon Kft.
Nyomás és kötés: T-CONT Kft., Hévíz

ISSN szám: 1216-8181

NYÍLT VÍZ

Varga Mátyás

HAJNALI 3

a megrekedt építkezés most
kutyával őrzött terület. látod
az őrt: kijön a konténerből,
vizet ad az állatnak. fölöttük

a daru karja szabadon forog.
s akár a megcsonkított törzs,
nem érez se fáradtságot, se
fájdalmat. – már tudom, a

szerelmet kellett volna meg-
tanulnom, de csak a szádig
jutottam: két mohó nyelv küz-
delme a nyitott ajtóban. –

vajon ki tehet róla, hogy az
ütést végül te fogtad fel, és
ezzel visszaadtuk a nyerte-
seknek, ami úgyis az övék.

a kutya biztosan megérez
rajtam a félelmet, de jobban
zavar az égitestek eltérése:
a kiszámíthatatlan esték, a

váratlan délutánok. forog a
csupasz kar, hajnali három-
kor még az őrt várom, s nem
tudom, rám ismer-e nélküled.

Varga Mátyás *(Zalaegerszeg, 1963)* bencés szerzetes, gimnáziumi tanár, költő. Artisjus-díjas.
Legutóbbi kötete: *parsifal, parsifal* (Magvető, 2011)

Varga adjunktus nagyot kortyolt a pálinkából, teste megrázkódott, aztán a laposüveget visszacsúsztotta a vastag Marx-kötet mögé.

– Aaah, Arisztotelész metafizikájáról beszélnek ma a másodéveseknek – bőfentett az ötven körüli agglegény, akit a város vénlányainak utolsó mentsváraként tartottak számon, s mivel hódításait maga sem rejtette véka alá, nőügyekben igazi szaktekintélynek számított. Aztán hóna alá csapta a Filozófiatörténeti szöveggyűjteményt, és krárogva magára hagyta a tanársegédet, aki nekilátott, hogy bevaccolja magát első munkahelyére.

Bepakolta diákkori jegyzeteit az íróasztala fiókjaiba, aztán a falra aggatott képeket nézegette. A metszetek komor férfiakat ábrázoltak. Némelyikük a szemközti falon lévő kollégájával nézett farkasszemet, mások a szomszédjuk fülébe bámultak. A tanársegéd asztala fölött Hume fordult Hegel felé. A tanársegéd leakasztotta Hegelt, és az ajtó melletti Kantra cserélte. Hume Kant kis copfját nézte ezután.

Az ajtó résnyire nyílt, és bedugta a fejét a tanszéki titkárnő.

– A főnök várja!

A tanársegéd elhelyezkedett a mustárszínű plüssfotelben, a tanszékvezető komótosan rágyújtott, és nekifogott az eligazításnak.

– A másodéveseknek fogsz filozófiatörténetből szemináriumot vezetni – fújta ki a füstöt. – A három milétoszival kezdesz, kidomborítod a materializmusukat, az-

tán egy kis Hérakleitosz, nála a dialektikát emeld ki! Persze ő idealista volt, de nála a dialektika a fontos. Világos?

– Ühüm – bólintott a tanársegéd.

– Aztán jöhet egy kis Platón, az idealizmusát könnyű cáfolni, Arisztotelész megteszi helyettünk – mondta, és a tanársegédre kacsintott.

– És Arisztotelész idealizmusa? – kérdezte a tanársegéd.

– Esetében a Platón-bírálat meg a módszer a fontos, a diákok észre sem veszik, hogy idealista volt.

Halk szisszenés hallatszott. Tanársegéd és tanszékvezető a görög bölcsletről megfélekedve feszülten figyelték egymást. Ssss... erősödött a hang, majd hirtelen bugyborékolásba csapott, és a tanszékvezető fotelje melletti légtelenítőből szivárogni kezdett a rozsdás víz.

– Próbaűtés – bólintott a tanszékvezető. – Hol is tartottunk?

– Ott, hogy nem veszik észre Arisztotelész idealizmusát.

– Ja, igen! Aztán jöhet egy kis középkor.

– A sztoikusokról semmit?

– Ha nagyon akarod, hát beszélj róluk – legyintett a tanszékvezető.

– Elöl kidudorodások, a fonákján homorú foltok – dugta be a fejét az ajtón a docens.

– A foltokat lilás szösz fedi? – kérdezte izgatottan a tanszékvezető.

– Olyan barnás, nemezes bevonat – húzott elő a docens a belső zsebéből egy kettéhajtott szőlőlevelet.

A tanszékvezető éppen csak ránézett, máris fölkiáltott.

– A jó istenit! Gubacsatka!

– És mi dögleszti meg ezeket a kurva atkákat? – kérdezte a docens.

– Van megoldás – bólogatott a helyzet minden pillanatát kiélvezve a tanszékvezető, aki szőlészeti ismeretekben, akárcsak az adjunktus a nőügyekben, és a docens az autószerelésben egyetemeszerte elismerést vívott ki magának.

– Nissorun 10 WP? – kérdezte bizonytalanul a docens.

– Nem! – ingatta a fejét a tanszékvezető. – Neoron 500 EC! – vágta ki. Elégedetten hátradőlt, és a tanársegédre pillantott, aki első ízben lehetett tanúja tudományának. Rövid szünetet tartott, majd a tanársegédhez fordult.

– Ezután jöhet Bacon és Descartes. Csak a módszerekre koncentrálj! Indukció, dedukció, de hát tudod te ezt.

A docens leült egy fotelbe, a fény felé tartotta a hólyagos levelet, hunyorogva kereste az atkákat. A tanszékvezető mellé lépett, megmutatta neki, aztán ismét a tanársegédre pillantott.

– De Kantot csak nagyon óvatosan, könnyen megzavarja a diákok fejét – aztán a docens felé fordult. – Ha még májusban a fakadást követően lefűjtad volna Mitac 20-szal, akkor most könnyebb dolgunk lenne.

– Gyárekeeee! Meggyüttek a nejlonacsizóóó! – harsant föl a nyitott ablakon át a szemközti piac zacskóárusának kiáltása.

Az ablakhoz léptek, és nézték a kövér asszonyt. Tasakokat vett elő a zsákjából, melyek az erős napfényben úgy csillogtak, mintha csak ezüstpénzt szórt volna a kolbászsütő bódéja előtt ácsorgók közé.

A docens nagyokat szippantott a levegőből.

– Érzitek? Sült kolbász! Itt meg májas hurka – fordította a fejét kicsit balra.

– Segítsek bekeverni a permetlét? – kérdezte a tanszékvezető.

– De előbb harapjunk valamit! – javasolta a docens.

– Hegellel fejezed be a félét! – szólt vissza a tanszékvezető az ajtóból.

A tanársegéd az ablakból nézte, hogyan lépnek ki újdonsült kollégái a verőfényes terecskére. A tanszékvezető, mikor észrevette, hogy nézi őket, fölkiáltott.

– A Rezső bácsit megkapod tanszéki feladatként! – Aztán a docenssel egymás szavába vágva indultak a kolbászsütő irányába.

– A Rezső bácsi egy nagyon öreg főszer, már százéves is elmúlt. Asszem itt volt prof, vagy valami ilyesmi. A tanszékről mindig kijelölnek valakit, aki jár hozzá dumálni – magyarázta a tanszéki titkárnő, aztán ismét felerősítette a rádiót, behunyta a szemét, és az énekessel együtt dúdolta.

– Kitört a pesti limbóláz...

– Ezzel is megvolnék – lépett be az adjunktus, és intett a tanársegédnek, hogy kövesse. Közös szobájukba vezette, elővette a pálinkát, meg két kupicát a könyvek mögül.

– Igyunk életed legrosszabb döntésére: üdvözöllek minálunk! – nyelte el egy hajtással a pohár tartalmát.

– Megkaptam a Rezső bácsit – krárogott a tanársegéd.

– Nagyberki Éger Rezsőt, az élő legendát? Régebben én is jártam hozzá. A főnök úgy gondolja, hogy híreket kell vinnünk az öregnek, ő meg, megjegyzem, teljes joggal, szarik a híreinkre. Durkheimet hallgatta Párizsban, aztán levelezett vele, később Bergson előadásaira is bejárt. Tanított Párizsban, Bécsben. Igaz, az öregért – biccentett a Marx-kép felé – nem nagyon rajongott. Szerencséjére még negyvennyolcban nyugdíjazták. Az elmúlt harminc évben csak olvasott meg írt.

Ma már süket is, meg vak is, csak nagyítóval olvas, de beszélni tud.

– Jelent meg tőle valami?

– Utoljára a harmincas évek végén. A kétkötetes filozófiatörténetét akkoriban nem győzték újranyomni – felelte az adjunktus, majd elővett egy abrosznyi kockás zsebkendő, és kitaróan fújni kezdte az orrát. – Ezek a kurva vírusok – szipogta.

– Képes évtizedekig az íróasztalnak dolgozni? – kérdezte a tanársegéd.

De az adjunktus nem válaszolt, csak fújta tovább az orrát.

– És te mit írsz most? – kérdezte a tanársegéd.

– Jegyeket írok indexekbe, töltöm a lottószelvényt, a fizetési jegyzék alá írom a nevemet... na, vissza a bányába! – állt föl az adjunktus, és kiment a szobából.

A tanársegéd látogatása időpontját a professzor feleségével egyeztette, majd a következő napokban az egyetemi könyvtárban utánanézett Nagyberki Éger fellelhető munkáinak. Szép, alapos írások voltak. Egy filozófiatörténeti tankönyv, három Durkheimmel foglalkozó tanulmány, egy személyes élményekkel tarkított életrajzi írás a mesteréről, és egy hosszabb dolgozat *Az intuíció fogalma Bergsonnál* címmel. Olvasás közben a tanársegéd jegyzetelt, a kérdéseit pedig külön papírlapra írta.

A lakótelepi lakás ajtaját egy testes öregasszony nyitotta ki, hosszasan méregette a zavart tanársegédet, aztán elkiáltotta magát.

– Rezső, megjött a vendéged! – Bevezette a fiút a nappaliba, ahol ismét végigmérte. – A Rezső még fürdik, várnia kell! Addig üljön le, csak ne ide, ez Rezső helye! – mutatott egy kopott fotelre, aztán magára hagyta a tanársegédet.

A tanársegéd egy darabig üldögélt, aztán fölállt, hogy körülnézzen a szobában. A berendezés viseltes, csikos selyemkárpitú székekből, fotelokból, egy íróasztalból, egy komódból és a mennyezetig érő könyvespolcrendszerből állt. De a könyvek nem csak a polcokat foglalták el, hanem úgyszólván a lakás minden zugát. A radiátorokon, a szekrények tetején, az asztalok alatt, de még feltornyozva a parketten is könyvek heverték. A professzor fotelje melletti asztalkán is feküdt egy kötet, lapjain rézkeretes, fekete nyelű lupe. A tanársegéd belelapozott, egy régi kiadású, angol nyelvű Shakespeare volt. Aztán a lupét a szeméhez illesztette, és azon keresztül vizsgálta a szobát. Észre sem vette, mikor az öregasszony belépett.

– Iszik valamit?

A tanársegéd elkapta szeme elől a nagyítót, és bólintott.

– Olykor órákat tölt a kádban.

– Órákig fürdik?

– Vak is, süket is, ez maradt neki. A bőre még érez – vont vállat az öregasszony.
– Mit veszel magadnak az urad bányásznap pénzből? – hallatszott odakint-ről. A nyitott ablak egy játszótérre nézett.

– Egy nejlondzsörzé kiskosztümöt, amilyen a védőnőnek van! Csak nem olyan ronda szürkét.

– A férjük a bányában rohad, ezeknek meg csak a ruhán jár az eszük. Még hogy az uránbányászok impotensek lesznek! Hát ki csinálja akkor ezt a sok kölköt? – csapta be az öregasszony az ablakot.

Aztán rövid szünet után megkérdezte.

– Mi van a főnökével meg a docenssel? Rég láttam őket. Pedig valaha sokat jártak nálunk. Akkor még a kertés házban laktunk, a nagy építkezés előtt. Megszerelték a lefolyót, a zárat, egyszer a tanszékvezető a barackfát is megmetszette.

– Jól vannak – felelte a tanársegéd. – És a professzor úr?

– Húsz éve egyformán – legyintett az öregasszony. – Bár mostanában egyre többet beszél a halálról. Azt mondogatja, hogy valami kedves álom, vagy szép gondolat közben szeretne meghalni, hogy csak úgy lassan, nyugodtan szálljon ki belőle a lélek.

Az ablakban megjelent egy vigyorgó nyúlfej. Pofájára filctollal száját és szemet rajzoltak. Megállt, benézett, aztán ahogy egy szellő megbillentette, imbolyogva tovább indult. Egy pillanatra még látszott a madzag, aztán az is eltűnt.

– A lufim, elrepült a lufim! – kiabálta egy gyerek.

– Valahogy így? – kérdezte a tanársegéd.

Az öregasszony elmosolyodott, és bólintott.

Hallgattak egy darabig, aztán a nő megkérdezte:

– Na, akkor iszik valamit?

– De csak egy kupicával.

Az öregasszony kinyitotta az empire komód ajtaját. A polcokon fehér és zöld üvegek sorakoztak.

– Ezt nem gondolta volna, mi? – kérdezte.

– Hát... nem is tudom – felelte a tanársegéd.

– Minden héten átmegyek az eszéki busszal Jugóba, és legalább hat-nyolc üveggel hozok. Attól függ, ismerős-e a finánc. A fodrász lca egy részét az üzletben elpasszolja, a többit meg eladogatom ezeknek a nagypofájú bányászfeleségeknek. Maga is szólhatna az egyetemen. A Caesar és a Zriński háromszáz, a rum-puncs kettőnyolcvan, a sligovica meg kettőhúsz. Sehol nem kapja meg olcsóbban. Na, melyikből kér?

– Egy kupica sligovicát – felelte a tanársegéd.

– Van Maraschino is!

– Köszönöm, inkább a sligovicát.

– Ebből tudok könyveket venni a Rezsőnek. Összeírja, mit akar. Csak azt nem tudom, hogy minek, már alig tud olvasni – pillantott körül.

Az asszony tovább nézegette a szobát, mintha helyet keresne az újabb könyveknek, aztán elindult a fürdőszobába.

A tanársegéd előhúzta a táskájából a kérdéseket, hogy még egyszer átnézze őket, de az öregasszony hamarosan visszajött és leült a székre.

– Azok mik? – intett a fejével.

– Kérdések.

– Miféle kérdések?

– A professzor úrnak írtam. Szakmai kérdések.

– Filozófiaiak?

A fiú bólintott. Az öregasszony összekulcsolt ujjakkal ült, és valahogy nem volt tekintete. Aztán intett, és bevezette a fiút a fürdőszobába.

A teli kádban tavrózsaként lebegett az apró, halott test. A csapból vékony sugárban víz csordogált, a túlfolyónál örvény kavargott, minden más mozdulatlan volt. A professzor arcán mosoly, nyitott szeme a távolba nézett.

Az asszony kiemelte a vízből a testet, és a mosógépre előkészített fürdőlepedőbe tekerte.

– Rezső, éppen összejött a pénz, megvettem volna neked azt az angol könyvet – ringatta a bepólyált testet.

– Professzor úr, nekem kérdéseim vannak – sutogta a tanársegéd, és meglengette a papírlapot.

A léggömb éppen ekkor hagyta el a hőerőmű kéményét.

Kerékgyártó István (Kaposvár, 1953) jogot és filozófiát tanult, volt egyetemi oktató, üzletember. Negyvenhét évesen regényeket kezdett írni: Vagyonregény, Makk ász az Olajfák hegyén, Trüffel Milán, Rükverc.

BOLDOGSÁG UTCA

A kisebbik öcsém szerette hangoztatni, hogy Anya azért becéz mindenkit három perc után, mert Rák az aszcendense és kislányként tíz gyerekre készült. Hogy az ilyen mamik állandó kiöntésben vannak, mint egy sosem múló áprilsra ítélt folyó, messze túl érzelmesek, mindent feláldoznak a kicsikért, tyúkanyók, tyúkapók, kályhaistennők, gyeregyerekekicsikémek, nincskecmecek, aztmondtamelpakolszak, annyiraimádlakok, de nem ám felváltva. És lehet az a rengeteg gyerek szóke, vörös, göndör, sápadt, csendes, zsvajos, csügg rajta napestig. Ám vegyük csak szemügyre, folytatta az öcsém, mit írnak a könyvek a Bak napról, feltűnő, mennyire hiányzik a teljes sztereotip menetfelszerelés Anyából. Semmi aszalt kedély, semmi ijesztő szigor, semmi munkamánia. Végül persze egyre megy: nézni is tereh karrier meg tíz orgonasíp helyett szegény jól megkapott minket, három koromfekete iskolarémét. Meg az állatkákat.

Anya cicának hívta a kutyákat, szirti sasnak a papagájokat, és egérnek a macskákat, de – bár jól ismertük, milyen az, amikor keresztres lovagként vágat át az életen – nem azzal a kifacsart logikával, amely igazságot szolgáltat az üldözöttnek. Ennek látta, hát így nevezte őket. A lista állandóan bővült. A keresztnevünket érintetlenül hagyta, mondanom sem kell, hogy főleg Apáét, akit vicces kedvű szülei csecsemőkorában Tarázként fektettek a rajtkőre. Ritkán mucikám-macikámozott, mert az valami boldogtalan gyerekkori emléket kavart fel benne, ha mégis ki-

szaladt a száján, olyan lett az arca, mint aki gyanútlanul rányitja a hűtő ajtaját a hatnapos pontyra. A kicsi husomnak nem örültünk, nem sok jót ígért. Szívem, csillagom, angyalom a magázáshoz járt. Arany gyémántom, ezt a nagymamájától tanulta. Tüttükém, ezt egy gimnáziumi szerelméről örököltette át ránk. Malac vagy Malacegér: majdnem a legjobb. Készséggel elmagyarázta bárkinek, mitől lát engem Gyöngylidércnek, az öcséimet Boholyfejnek, illetve Nyukinak. De a szíve istenigazából a Falvikámban dobbant. Valamit rövidített, de az eredete homályba veszett. Almafalvi, Brokkoli-, Torma-? Smaragd-, Encián-, Ametiszt-? Mivel Anya a nap huszonnégy órájának bármelyik percében képes volt könnyekig hatódni, talán mégis inkább Élet-, Csillag- vagy Kristályfalvi lehetett az ősalak.

Az állatkák természetesen beszéltek is, de ez Apa reszortja volt. Anya sosem nézett fel a mosolyából, amikor árulkodni kezdtek egymásra, amikor kiálltak egymásért, amikor súlyos igazságokat öntöttek szavakba a kétlábúak helyett. Talán kezdetben, még amikor meg sem születtünk, és csak egy dobermannjuk meg négy guppijuk volt, ő pislogta ki Apából a párbeszédet. Vagy az is lehet, hogy Apa önként szinkronizált. Mindenesetre jól csinálta. A tizenkét kölyök után is karcsú, méltóságteljes Nafnaf kutya zengő hangon affektált. Hosszú morgolódásaiban általában félidegenek égető problémáit fejtegette. Hogy ott van Apának az a kellemesen dundi kolléganője, a Simonné, nos, az ő húga, akit állítólag Szivárványnak hívnak, de ki tudja, létezik-e ilyen név, éppen lakást keres, szigorúan a Kékgolyó utca környékén, Anya mikor segít már, végül is Anya ingatlanos, tessék végre Anyának bedobnia magát. A tömzsi és mindig csimbókos Szimzim egy mondatban összefoglalta Nafnaf monológjait, majd levezette, hogy erről is a macskák tehetnek. József és Lajos rejtett gyengékről vijjogott éktelenül, különösen, ha az utcában elpattant egy riasztó. Mr. Bungle és Mr. Hackermüller egy-egy murra, nem többre méltatták az eseményeket. Abban azonban minden benne volt. Nem létezett két egyforma murr.

A szivárvány éppenséggel félig titkos kultszavunk volt nekünk is az öcséimmel, bár sajnos nem mi találtuk ki. Gyerekkorunkban nemigen égettünk kalóriát elméletekre. Anya egyik barátnője a hatos szövetségből írta meg a többieknek, hogy az ő Zsoltija – akkor nyolcéves, mint én – rábukkant a bélgázok és a nyári zápor tudományos kapcsolatára. A Facebook enyhén szólva nem volt még feltalálva, Anya és ez az öt másik nő köremailben beszélgetett éveken át. Az emailjeiket egy „Mit nekünk távolság” nevű mappába kellett volna rendezniük: bár a hat nő gimnáziumból ismerte egymást, vidéki egyetemek, külföldi ösztöndíjak, költözések, keresztelők, válások, esküvők nem állhattak középük. Így kaptunk mi öttel több nagynénit és rengeteggel több unokatestvért az élettől.

Az említett levélben egészen pontosan az állt: Zsolti felfedezte, hogy az ember, ha boldog, szívárványt fingik. Öcsém és én, míg korábban azt kiáltottuk puki után, „Schultz!”, és „Safety!”, egy nap alatt átálltunk az új kódra. Szívárványozni egyébként előre is lehetett, barátságból figyelmeztetni a többieket, mi vár rájuk. Pedig nem is egymást fingtuk le, hanem a macskákat.

A hatok gyermekeivel ritkán találkoztunk, ők mégis pontosan értették, hogy a négy lábúak és a szárnyasok köztünk családtagok. Nem olyanok, mintha. Azok. Egyikük sem furcsállta, hogy esténként tapintatosan igyekszünk befészkelni Szimszim vagy Nafnaf mellé a saját ágyunkban, vagy arra, ha Mr. Hackermüller és Mr. Bungle helyet foglalnak a vacsoránál, Anya miért hoz ki a szobából két másik széket ahelyett, hogy kisiccelné őket a konyhából. Arról sem kellett faggatnunk őket, ismerik-e az érzést, amikor az embert néhány szűk, szorongató pillanat választja el attól, hogy felkiáltson, schultz, safety, szívárvány, hát felnyúl a polc tetejére, ahol a két sovány, ködfehér dög a molyokat követi ideges szemmozgással vagy Anya magról nevelt avokádóit fejezi le éppen, majd könnyű kézzel belekapaszkodik a pelyhes cicahasba, gyengéden maga mögé penderíti az alienfejcskékjét gyanútlan forgató állatkát, aztán dörr, patt-patt-patt, fffffff.

Ha játék közben a torkunkból felreccsent egy rodrigó – Szimszim kutyánk nevezte így a bőfit –, Anya fáradtan lehunyta a szemét. Mint aki már százszor, ezerszer elmagyarázta, de nekünk beszélhet. Hogy lehet, hogy még mindig nem tudunk rendesen viselkedni, rejtély. Hány nyelven kellene még elmondania, ha már rodrigó, az vagy teraszos, vagy ívelt. De ez, amit mi virítunk? Ez a buborékokból összefűzött, harmatos sóhaj? Muslicasuttogás? Satnya vallomás?

Persze Anya is tudta, ha morog – nem feltétlenül a rodrigókon, de mondjuk hárman egy hét alatt öt figyelmeztetőt és két intőt termeltünk be –, és mi megnyomjuk az ingatlanos gombot, az nem pusztán terelés. Tényleg és szívből szerettük a történeteit a munkájáról. A vevő- és bérlőjelöltek ravasznak szánt ötleteit, a derült égből válóperek áldozatait, a friss tulajdonosok kábaságát, akik bármit megadtak volna azért, ha most mégsem kell örökölniük. Anya értékelte, amikor előléptették irodavezetőnek, de visszasírta a mozgalmas időket. Január tizenegyedikén született, erre épültek a munkamódszerei. Számított, lát-e száz-tizenegyes rendszámot odafelé, és számított az is, tud-e egy ígéretes ügyféllel fél egykor találkozni, mert ha igen, valami mondvacsinált indokkal ügyesen kezelt fogott vele egy óra tizenegykor. Ha első emelet tizenegyben néztek lakást, nem létezett olyan, hogy ne üsse nyélbe az üzletet. A hepiendes – mint Apa mondta: elhált – szerződés száz-tizenegyedik szava után becsempészett valami pici varázslatot. Egyúttal valóban rendre cáfolta a Bak-személyiséget: nem

volt anyagias, nem volt gátlásos, és nem volt túl ambiciózus sem. Sportnak tekintette és legszívesebben élete végéig művelte volna a lakásmutogatást.

A ceglédi édesanya és a kislánya jó néhány évvel ezelőtt ajánlásra jelentkezett, egy hálás ügyfél egészen az Alföld kapujáig vitte annak hírét, hogy Anya hatmillió forintból is felkutat élhető lakást. A Nyugati pályaudvar lépcsőjén viszonylag jó alakú, de nagyon megviselt arcú negyvenes nő várta csúnya piros kalapban, az egyik kezében házilag horgolt rafiaszatyor, a másikban egy nyolcéves kislány keze. A kislány fejét mikiegeres kendő fedte. Sem szempillája, sem szemöldöke nem volt. Anya útközben elmagyarázta, kivételesen maga sem ismeri a terepet, épp úgy először jár majd ott, mint ők ketten, de ez nem jelent semmit. Őt még sosem hagyta cserben az orra. A szakmában eltöltött tizenhét év sem.

Az első lakást a Déryné utcában Anya már az előszoba-világítás alapján az R6 kategóriába sorolta. Ezt mi találtuk ki, és azt jelentette, „retkebb nem lehetne”, így udvarias gyorskör után kikormányozta a ceglédieket az utcára. Addigra nyugodtan mondhatom úgy, a pártfogoltjait. Már tudta, miért a kalap („Én ezzel tüntetek... legyen csak ronda a fejem... nem kell, hogy bárki értse”), hogy a rafiaszatyrot Bettyke, a kislány horgolta technikaórán („Miért, Regina, mit gondolt?, ennyire nem vidék ám Cegléd!”), és hogy a Kékgolyóban azért kell imádkozni, hogy Judit nővér tudjon foglalkozni velük. A Borcsi mindenben megsértődik, az Ákos remek lenne, de teljesen leköti, hogy idén végre felvegyék legalább Szegedre, a Szívárvány Angélaról pedig inkább szót se. Ennek a nővérnek csak a neve szép, meg a méretes hátsója fölött a mediterrán homokóraderék. Eddig háromszor váratta meg őket. Valahogy megalázónak érezték, amikor kiderült, hogy ebéd helyett a szeretőjével találkozik ilyenkor. És nem voltak rá kíváncsiak, mégis meg kellett tudniuk a pletykás Borcsitól, ez a nőspasas – valami lehetetlen keresztneve van – szabályosan felhasználta az ingatlanos feleségét, úgy csapott le Angélával arra a fain kis szerelmi fészekre az Alkotás utcában. Hogy egyesek mi mindent találnak viccesnek... A ceglédi édesanya ekkor gyorsan hozzátette, nem sajnálja le a nőt, nem ítéli el a férfit, mindenki a maga sorsa kovácsa. Az ő exe például annyira szívére vette Bettyke betegségét, hogy azonnal össze kellett költöznie a titkárnökjével. Ennél igazán minden slemil hóhányó, minden álházasság kívánatosabb.

Anya, Klára és Bettyke 12:35 körül értek a Nagydiófa utca 111-be. Tizenhét év alatt Anya most érezte negyedszer, hogy mestersége arra jó, hétköznapi énjét sutba vágva mesefigurává változzon, akinek minden lehetséges. A ceglédi édesanya és lánya 1:11-re papíron budapesti lakosokká váltak. A hatvan körüli tulajdonos egészen megnyílt előttük: hátat fordít a fővárosnak, tanyára vonul, ahol

még áram sincs. Teljesen egyedül akar lenni. A könyvespolcai már ásítva várták a vaterás vevőt, a miniatűr konyhában öt kartondoboz tornyosult egymáson. Az asszony örömmel magyarázta, muszáj jól állnia a csomagolással, az unokaöccse minibuszsofőr, amikor szól, hogy el tud kéredzkedni, neki ugrania kell. „Mármint átvitt értelemben”, tette hozzá irigylésre méltóan természetes mosollyal. A tetejébe, mesélte, különösen szerencsés fordulat állt be: egy antikvárius megvette a könyvtárát, cicó nélkül elvitt mindent az utolsó Füles évkönyvig, borítékban hozott érte egymillió százezer forintot, és a pakolófiúk, látva, milyen állapotban fogadta őket, ajándékba letörölték a polcot.

Anya már a küszöbön tudta, hogy ez az a lakás. Be sem kellett lépnie. Abban a pillanatban, hogy feltárult az ajtó. És mosolygott rájuk ez a nő, sapka, kendő, haj, szempilla és szemöldök nélkül.

A valaha ceglédi édesanya azóta is minden karácsonykor, húsvétkor, január 11-én és szeptember 7-én küld képeslapot. Úgy szokta aláírni, „Szeretettel üdvözlö Klára a Boldogság utca 111-ből”. A kislány három év alatt meggyógyult, kétszer annyi haja nőtt vissza, gesztenye-vörösés-barna és göndör, Klára talált munkát és talált új férjet, pedig bújt volna vissza ám az exe egyszer csak.

Mindez persze nem tegnap történt. A hatok rég a titkos Facebook-csoportjukban szórakoztatják egymást. Ezer fontos dolgot felejtettem el, ami a szüleim válása óta esett meg velem. De arra az estére tisztán emlékszem. Apa nem volt otthon, akkoriban folyton túlórázott. Hat óra ötvenkor a négy lábúak megostromolták a nagymamafotelt, a madarak meg kizsarolták, hogy engedjem őket a karnis tetejére. Anya belépett hét után pár perccel. A konyhába ment, úgy kent meg egy tál kenyeret, mint egy szoborrá változott robot, kaptunk egy-egy pusztit, ő nem evett, kezében egy csésze teával a fotel felé indult. Akkor vettem észre, hogy az állatkák mit találtak ki: élőképnek is nevezhetném, ahogy körbefoglalták a teret. Csak annyi helyet hagytak szabadon, ahová Anya befért.

Reggel még mindig ott ültek mind az öten. Mr. Hackenmüller Anya nyakában, Mr. Bungle a bal combján feküdt, ránk meg úgy bámultak, olyan tunya önérettel, mint aki nagy kegyesen beengedett az otthonába három kamaszfiút. Szímszim Anya bokájának döntötte teljes súlyát, Nafnaf az ölébe kanyarodva horkolt. Anya nem hallotta meg, hogy kijöttem a szobából. Édes, pici, létfalvi gyöngyöket emlegetett. A szüleim ágya érintetlen volt.

Minden erőmet összeszedtem, hogy egy vagy teraszos, vagy ívelt rodrigót kisajtoljak a torkomból. Legalább most. Először életemben. Bármit, csak nevesen. Mosolyogjon. Nézzen föl. És láttam a dögökön, nem fognak odaengedni, láttam a hunyorgásukban, előbb mondanak le a lazacpisztrángos falatkákról, de

ők innen most nem tágítanak. „Anya, figyelj”, szóltam szánalmas, igyekvő vigyorral, „szivárvány”, és közelítettem. „Mrr”, szólt Hack, „Mrr”, szólt Bung.

Tényleg nem létezett két egyforma murr. Az egyik azt jelentette, sem magukat nem adják, sem Anyát. A másikkal közölték, használhatjuk őket a testvéreim és én, amire akarjuk, olyan barátot úgysem találunk a földön, aki szép szót szerkesztene arra, mi az ajándék abban, ha egy nő vadidegenektől tudja meg, hogy hónapok óta csalja a férje. Ajándék, éppen, mint annak reménytelen szépsége, hogy két út néha akkor is boldogan érinti egymást, ha az egyik a gyógyulásba, a másik a végjátékba visz. Olyan boldogan, mint ahogy két sovány, pehelyszőrű fehér macska, kutya- és nimfatestvérei társaságában tartja oda finom cicahasát, alienfejecskéjét a gazdinak, sírja le őket nyugodtan. Sírja annyiszor, amennyi az éjszakába belefér.

Esze Dóra (Budapest, 1969) Budapesten él, ír, tanít, fut, fedez fel, neveli ikerfiait. Szereti az állatokat.

Tóth Imre

KILENCVENKILENC

Kilencvenkilencben napfogyatkozásor,
Antikrisztust jóstak de nem jött,
kilencvenkilencben feltámadáskor,
azt mondták, valaki eljön majd értem,
vagy talán feltámad az elfelejtett Isten,
és mivel krisztusi korban voltam éppen,
zsebemben friss diplomával vonatra
szálltam.

Bár átsorolásom éppen két
évet késett, mégsem rovom fel azt a két
évet.

Antikrisztust jóstak de nem jött,
vagy ha jött, gyorsan visszahőkölt,
vagy talán már itt volt.

Azt mondták, hogy a test egy börtön,
és ha élünk is, nem ezen a földön.

A halottak öntudatlanok, idők végéig
tárolják a lelkük.

Utolsó évek a feltámadásig,
utolsó utak az utolsó fáig.

Beck Tamás

SZÜRKE ZÓNA

Ébredés előtti utolsó álma az volt, hogy egy tengerimalac mesél neki a prekolumbián időszakról. Nem kis csodálkozással hallgatta, hogy a tengerimalacok felszabadítókként fogadták a fehéreket. Addig áldozati állatokként végezték az inkák szertartásain. A fehérek azonban felfedezték a tengerimalacok kedvességét, a kis rágcsálók most perui vendégmunkások a szórakoztatóiparban. A fiúnak még álmában eszébe jutott az a dél-amerikai katedrális, amelynek egyik freskója sajátos módon ábrázolja az utolsó vacsorát. Krisztus kezében a kenyér helyett egy tengerimalac látható.

Szokás szerint hason fekve ébredt. Egy egészségügyi magazin szakértője nemrégiben összefüggésbe hozta az alvás közbeni testhelyzetet a személyiséggel. Aki hason fekve szundikál, váratlan veszélytől fél a lelke mélyén, olvasta a fiú. Reggelente megszemlélte fejledező tokját a fürdőszobai tükörben, s arra gondolt, hanyatt fekve hangosan horkolna, talán a lélegzete is ki-kihagyna. Pedig az apnoé az életet is megrövidíti.

Ezért jelentette ki már délelőtt határozottan az őt vizsgáló orvosnak: – A halálfélelem tart életben!

Hanyatt feküdt éppen a vizsgáló asztalán. A fiatal orvos figyelmen kívül hagyta a megjegyzést. Hegyes fémpálcát húzott végig lábujjaitól a sarkáig és odavetette az írónak: – Mindkét oldalon néma talp!

Még megkopogtatta a fiú hátát, aztán hosszan hallgatózott szíve tájékán a sztetoszkóppal. Csak utána szólította fel páciensét, meséljen a benne kavargó gondolatokról.

A baj hét éve kezdődött, érettségi után. Kamaszkora óta rengeteg könyvet olvasott az ufókról, mindig is rettegett a harmadik típusú találkozásoktól. De azon a nyáron egyszeriben úgy érezte, hogy az összeolvasott szörnyűségek kifakadnak lelkéből, a külvilágban lelnék otthonra, és szüntelenül körülveszik. Ha szokatlanul sokáig tartott hazaútja a moziból vagy a diszkóból, rögeszméjévé vált, hogy az idegenek eltérítették, és az elveszett időt valójában egy úrhajóban töltötte. Kézenfekvőnek tűnt a megoldás: nem mozdul ki otthonról. Így vesztette el kapcsolatát kortársaival. Attól fogva nagyszüleinek kellett elviselniük megváltozott szokásait. Az öregek, akik a fiú szüleinek halálos autóbalesete után vették magukhoz unokájukat, döbbenet figyelték a változást. Felváltva mentek el otthonról; egyikük mindig a házban maradt, mert a fiú nem mert egyedül maradni. Estéknént az ablak mellett ácsorgott és az eget kémlelte órákon át, mintha csillaghullás lenne. Sem az álláskeresés, sem a továbbtanulás nem foglalkoztatta; csupán az ufonauták látogatását várta, akár egy önbeteljesítő próféciát. Nagyszülei egy éjjel azon kapták, hogy a szobája sarkába vizel, mert már az udvari budira sem mer kimenni.

Akkor kértek orvosi segítséget.

– Az afroamcsik magát Kunta Kintének hívnák! – mosolygott a fehér köpenyes fiatalember a fiúra, miután figyelmesen végighallgatta. – Dolgozni érthető okokból nem tudott, de a nyugdíjbiztosítást sem kereste fel, hogy rokkantellátást igényeljen már a kezdet kezdetén! Meghatározott idejű munkaviszonya nincs, ellátás iránti kérelmét el fogják utasítani. Mondja, mit csinált maga hét esztendeig?

Küzdöttem, gondolta a fiú, nem terheltem az egészségügyi ellátórendszert a problémámmal! Évekig tartott, amíg meggyőztem magamat, hogy félelmeim alaptalanok. Hogy valami eredendőbb szorongás öltött álruhát. Mert biztos voltam benne, hogy az agyamban végbement kémiai folyamat csupán okozat és nem ok, amint önök gondolják! Nem szedtem be a gyógyszereimet, de önerőből elértem annyit, hogy már ki tudok mozdulni otthonról. Ezért lehetek most itt. És lám, a társadalom megbüntet, amiért nem vettem igénybe az önök tüneti kezelését!

Ezt gondolta a fiú, de közben összeszorított szájjal hallgatott, és nem nézett az orvos szemébe. Néma volt, mint a talpai, nem árulta el önmagát. Mintha omerta kötné, a hallgatás törvénye, akár a szicíliai maffiacsaládok tagjait.

– Ütközünk? – állta el a folyosón az útját egy feltűnően csinos, ám zavaros szemű lány, aki szintén felülvizsgálatra jöhetett. A fiú szótlanul megrázta fejét

és befordult a mosdóba. Hideg vízzel locsolta szégyentől áttüzesedett arcát, mielőtt a tükörbe nézett volna. Egy elhjasodott, petyhüdt bőrű felnőtt gyereket pillantott meg, feleslegesen merész tekintettel. Most tudatosodott benne, hogy sem az egészségesekhez, sem a betegekhez nem tartozik. Szürke zónába sorolták, azok közé, akikkel nincs mit kezdeni.

Este – most először – szófogadóan bevette a Leponexet, amit a pszichiáter írt fel neki. Miközben tudatát lassacskán birtokba vette a kábulat, mantraszerűen ismételte: beteg vagyok, beteg vagyok! Aztán végigdőlt a nappali heverőjén és nem gondolt többé semmire.

Nagyapja pokrócot dobott rá és saját vonásait vélte felfedezni a fiú arcán. Örömmel vegyes büntudat kínozza. Most már meg fog gyógyulni a fiú, semmi kétség, de talán hagynia kellett volna, hogy tovább küzdjön gondolataival. Descartes is a rögeszméiből épített fel egy gondolati rendszert, amely azután évszázadokon át uralta Európát. Az öreg úgy érezte, csírájában fojtott el valami készülődő csodát. Büntudatát azonban csak oly módon tudta kifejezni, hogy érvelni kezdett unokája rögeszméi mellett.

– A fiú félelmei egyszer talán mindannyiunk félelmeivé válnak! – fordult meglepett feleségéhez. – Ha ideér egy idegen civilizáció, minden ember rabszolgasorban találhatja magát. Könnyen lehet, hogy egy prekolumbián időszakban élünk. Ha pedig így van, élvezzük ki minden percét. . .

És amit már évek óta nem tett: a nagyapa hirtelen belecsókolt az asszony nyakába.

Beck Tamás (Zalaegerszeg, 1976) költő, prózaíró. Novelláskötete előkészületben a Magvető kiadónál.

HÁROM MESE A MONDATOKRÓL

I. A MONDATEMBER

Hol volt, hol nem volt, a Bosnyák téren is túl, kint a picsában Újpalotán, volt egyszer egy mondatember. Egész nap csak feküdt az ágyban, bámulta a monitort és várta, hogy jöjjenek a mondatok. S láss csodát, egyszer csak veszetül köhögni kezdett, ölébe kapta a gépet és ezzel együtt leírt három mondatot. A negyedik már jött magától. Aztán szép sorban a többi is, egymás után, szómolatlanul. És hirtelen, mint egy szívhalál, felismerésre jutott:

– No nézd csak, milyen szép, kerek mondatok. Ha még cigim is lenne, vajon mit akarnék azután? – így okoskodott. – Csak mondataim vannak. Mindenem mondatokból áll. Egyetlen mondat a két kezem. Mondat a hasam és a fejem. Még a farkam is az. Ha lenne cigim, az is csak mondat lenne, tudom.

Így mélyázott a mondatember az ágyon és nyomogatta mondatujjaival a billentyűzetet. Búslakodott szegény, hogy még a szomorúsága is csak egy mondat. Semmi más.

– Még a szomorúságom is csak egy mondat. Semmi más. Szomorúság – mormolta maga elé kint a picsában Újpalotán, és ingatta mondatfejét. Ám ekkor hirtelen, mint egy felismerés, az erkélyajtón egy fekete madár kopogott:

– Ott ülsz az ágyon, engem nézel, és hiába várod, hogy jöjjenek a mondatok.

Hát tudd meg, hogy te is egy vagy közülük, vagy mind az összes te vagy, ha máshonnan nézzük. Te vagy a Mondatember, ha érted, mire gondolok – szólt a madár, és elrepült a kínai áruház felé.

– Cigit nem hoztál? – kiáltott utána a hatodik emeletről, és a visszhang még el sem ült a panelházak között, amikor pár sorral feljebb észrevette nevében a nagybetűt.

A Mondatember becsukta az erkélyajtót, de előtte még a homlokára csapott. Ma is boldogan él – papíron legalább is –, mint egy mondat.

II. A KÉPZELET MÉRNÖKEI

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy péntek. Csak egy péntek, semmi különös. Hasonlított a világ összes péntekéhez, egyszeri volt és megismételhetetlen, mint a többi.

Közönséges péntek, még csak nem is különböző, gondolták aznap hárman is. Konkrétan Eduárd, Arisztid és Riki. A képzelet mérnökei – mert ők voltak azok – úgy döntöttek, nyakukba veszik a pesti éjszakát, és felfedezik az egyetlen különbséget két péntek között, mert az egyetlen már akkor sem volt kevés.

– Egy életem, egy halálom, ha van különbség, megtalálom – pattant fel Eduárd, a legfiatalabb.

– Különbség... , de melyikhez képest? – kérdezte Arisztid, az örök szkeptikus.

– Ne menjünk messzire, legyen az előző péntek – javasolta a legbölcsebb, Riki.

Fejükre kapucnit húztak, kezüket zsebre tették – Eduárdot kivéve, mert ő szeretett hadonászni –, és elindultak keresni. Benéztek mindenhová, a Caesarba, a Szimplába, a Wichmanba, a Mikába, a 400-ba, az Ankerbe, a Turisztba, a Bazaarba, még a Gozduba is, de hiába, nem járták sikerrel, minden ugyanolyan volt, mint az előző pénteken. Nem csak az emberek, még az áruk is.

– Semmi különbség, minden ugyanaz, még az áruk is – panaszkodott Eduárd a Kisüzemben.

– Akkor találjunk ki valamit – mormogta Riki. – Valami legyen!

– Jó, de legyen hihető – kérte Arisztid.

Döntést hoztak hát a mérnök urak: Arisztidhez mennek, az asztalt körbeülik, hét gyertyát meggyújtanak és kitalálnak valamit.

– Elvégre mi vagyunk a képzelet mérnökei – szólt Eduárd, és kezdetét vette a mágia.

– Tisztára, mint a „Tágra zárt szemek”, szeánsz, meg minden, csak nők nincsenek – ezt Arisztid jegyezte meg.

– Hax pax sarax deus animax, minden péntek különbözik, de mi nem, most képzeljük azt! – kiáltotta a bölcs Riki.

– Legyen! – visszhangzott a négy fal három irányból, és az óra éjfél ütött.

Ma is boldogan élnek, mint múlt hét pénteken.

III. RÖVID BÜNTETŐ MESE

Egyszer volt, hol nem volt, a Vámház körúton is túl, volt egyszer egy büntető mese. Úgy kezdődött, hogy egyszer volt hol nem volt, a Vámház körúton is túl... Ez itt a harmadik mondata. Ment, mendegélt a maga útján, a Szabadság hídon át, és este volt, sötét éjszaka. Csak létezett, mást nem csinált, mindent elbizonytalanított, amerre járt.

– Hová tartasz, büntető mese, mire futsz ki? – olvasták a bizonytalan olvasók.

– Megyek világra, most olvasod – a büntető mese így folytatódott.

– Én is megyek, menjünk együtt – és követték őt a hídon át.

Ahogy mentek, mendegéltek, a budai hegyek felől egy alaktalan valami közeledett. Szegény mese majdnem abbamaradt, amikor meglátta, hogy többen vannak.

– Eddig és ne tovább! – követelték azok. – Mi vagyunk az elvárások, az olvasóidé. Bizony! – keresztbe fonták karjukat és felszegték állukat.

– Én öntörvényű vagyok és leszárom az elvárásokat – folytatódott a mese a híd közepén.

– Nana, büntető mese, válogasd meg szavaidat! – horkantak fel az elvárások.

– Alap, hogy válogatok, mert megtehetem, de ne közeledjete, mert büntetek ám, de hirtelen – folytatódott tovább, mert büntető volt ugyan, de nem igénytelen.

Azok meg csak jöttek, közeledtek felé, ám amikor a híd közepén találkoztak, mindennek vége lett. Vége a hídnak, a közepének, az éjszakának, a mesének, csak az olvasók maradtak az elvárásaikkal és az utolsó mondat.

Az én mesém is tovább tartott volna, jóval tovább, ha váratlanul papírra nem veti magát.

Gelencsér Milán

SZABAD HORÁC

vége ráborult az ég a vasúti töltés bordáira és az istenek könnye a panelek kulcscsontjára fagyott – thaliarchus neked mindegy februári kölkök vagy te is élvezed a havas vidéket a kórház kéménye körül, és hártás már a zala is, sosem volt igazi folyó

gyere, hozzám jöhetünk, van sör, whiskeykóla, gin, kocsonya, szelet citromot, reggelig elleszünk – időnk rengeteg, úgy bizony – bezártak az órák a hóvihar miatt, végre egy tisztos tél –

feltekerem a fűtést, a lenejlonozott kanapét is lehozhatom nekünk a padlásról, azon felcsaphatjuk a villon-összest –

ásítóva visszaemlékszünk a nyárelői naplementelángos stégek deszkáira, a halakra amit suttyó horgászok leszóltak...

a páterdombi konyha légbevezetőin a téli szél süvítve gyantázza a tekerőlantot az öledben, játssz, tölts még, dideregni itt aztán nem fogunk! a holnappal ne törődj,

iszunk eleget hogy az ne legyen faktor, félre mindent hadd öleljük keblünkre a világot minden messzi álmával,

okosan vigadunk, ránk férne már valami egyszerű szépség – rögvest tekints a lányra, nézd, *milyen szép ariadne-szem, s hogy pattog bogarán*

visszateremtve egy csepp halkan remegő vágyat az illanó gázláng! áthívhatjuk, felolvassuk neki a petri-féle hamletet nagy lelkesen,

thaliarchus, szerintem mi pontosan tudjuk, hogy éljük meg a jelent, hogy használjuk a lassabb és gyorsabb perceket is egyaránt!

Pallag Zoltán (Székesfehérvár, 1978) költő, újságíró, régész.

Gelencsér Milán (Zalaegerszeg, 1995) költő, most érettségizett. Ez az első folyóiratkielése.

Marcus három év szolgaság után, nagy nehezen meg tudott szökni kegyetlen fogvatartójától. Hajóra szállt, szerencsére szabad emberként, hiszen a bőre nem volt megjelölve, arról megfeledkezett az „üzlettárs”. Afféle mindenesként szolgált néhány évig, ezért aztán mindent tudott nemcsak a lovakról, hanem a tengerről, a hajókról és a tengerészekről is. Mivel hamar kiderült, hogy éles eszű, egyre komolyabb feladatokat bízta rá, végül már egy egész hajót. De kapitányként az első útján akkora viharba került, amelyet még a legöregebb tengerészek sem láttak. Minden és mindenki elpusztult, egyedül ő élte túl a katasztrófát. Amikor a hajó elsüllyedt, utolsó erejével egy gerendacsonkhöz kötözte a csuklóját. Mint később megtudta, egy Szürathosz nevű sziget partjára sodródott. Jártányi ereje sem maradt, ájultan hevert a parti homokban. Szerencséjére hamar rátaláltak. Alig pisláskolt benne az élet, mégis hamar felépült: gondos kezek ápolták, és a vakszerencse egy, a világtól elvonult kis közösséghez sodorta. Mindenki meg volt győződve róla, hogy az isten kegyelme vezette el őt hozzájuk, s igen örültek érkezésének. – Látod, Julius testvér? Ha az a gonosz ember nem bánik velem olyan rosszul, sosem ismerem meg a szolgák nyomorúságos életét, nem kellett volna elszöknöm, s akkor nem fedezem föl az utazók, a hajósok kalandos életét, s ami a legfontosabb: sohasem jutottam volna el abba a csodálatos közösségbe, ahol olyan sokat tanultam, hogy ha napestig di-

csérném a szerencsém, akkor is hálátlannak bizonyulnék. Én ott születtem meg másodszor, abban a viharban.

Marcus ezután még röviden elmesélte, miféle közösség volt ez. Az egész szigeten nem volt más épület, csak egy erődféleség az egyik hegy tetején, itt lakott az a száz-százötven – mikor mennyi – férfi, akik a rendet alkották. Nők nem tehették be a lábukat a szigetre. Keményen dolgoztak, hogy megteremtsék maguknak az élelmet, ruhát, s mindent, ami csak az élethez szükséges. Az erős falak megvédték őket, és különben sem volt ott semmi, külső szemmel értékes dolog, ami miatt érdemes lett volna feldúlni vagy elfoglalni ezt a kis szigetet; a szokásos tengeri útvonalak is messzire elkerülték.

Napjaikat kemény munkával, olvasással, írással, imádkozással, különféle testi és lelki gyakorlatokkal töltötték, a szentélyben pedig őrizték az Örök Tüzet, amely soha, egy pillanatra sem aludhatott el – egy vékony kis láng volt csupán, hitük szerint mégis az egész világ szelleme lobogott benne. Olykor kikötött egy-egy hajó, az adóért jöttek a vámosok és katonák, mert hiszen hivatalosan valamelyik provinciához tartoztak, talán Achaeához, s ők mívesen megmunkált és díszített cserépedényeket, faragott késeket, valamint kecskéket és juhokat adtak, másuk nemigen volt. Ritkán, évente legföljebb egyszer-kétszer idős, hajlott hátú férfiak érkeztek tanítványaikkal, aztán napokra elvonultak a rend vezetőjével, vagy ahogy magasztos nevén nevezték, a Tűz Főpásztorával. Közben a többiek vendégül látták a kíséretet, s izgatottan hallgatták a híreket, mik is történtek abban a hatalmas, félelmetes nagyvilágban. Ezen látogatások alkalmával az amúgy is igen hatalmas és sok ritkaságot rejtő könyvtár mindig újabb tekercekkel, táblákkal gyarapodott, s a vendégek általában ugyanannyi iratot el is vittek, mint amennyit hoztak. Utána az egész rend az új szerzeményeket másolta szorgosan – mindenből legalább három, de inkább több példányt tartottak. Mindannyiuk kötelessége volt latinul és görögül tökéletesen írni-olvasni, s ha e kettő hibátlanul ment, jöhetett a harmadik, a negyedik nyelv, s így tovább, amíg csak a tanítvány elméje képes volt újat befogadni. Egy idős testvérük tizennégy nyelvet ismert, személyét nagy tisztelet övezte, de egyáltalán nem volt ritka köztük a tucatnyi nyelven író tudós. Marcus a két kötelezőn kívül a káldeai és az arameus nyelvet tudta, ezen felül még igen jól zenélt lanton és fuvolán, képzett volt retorikából, geometriából és matematikából is. Az ünnepek alkalmából, mert azért azokból is akadt néhány, nem dolgoztak, hanem táncoltak, énekeltek. – Képzeld el, Julius, az volt a szokás, hogy ilyenkor egyetlen hangszert sem használtunk, hanem mindent a saját hangunkkal fejeztünk ki! Csodálatos volt, elképzelhetetlenül szép. Sokszor eszembe jutnak, és képzeld, még mindig hallom ezeket a

nagyszerű műveket! Itt van mind a fejemben – nevetett. – No és épp az ötödik nyelvet, egy ritka, keleti szent nyelvet, amin már senki sem beszél, még a neve is titkos, szóval ezt a nyelvet kezdtem el tanulni, amikor el kellett hagynom a szigetet – mondta Marcus, és sóhajtott egy nagyot. – Pedig azt hittem, boldogan, a tudomány felszentelt szolgájaként élem le egész életem, de az isten megint máshová vezérelt.

Marcus életének története alaposan elgondolkodtatta Juliust. Rádöbbsent, milyen keveset is tanult. Ugyan tud írni-olvasni, ami igen ritka még a magas rangú katonák között is, s eddig erre igen büszke volt, ám a másik életét hallva szinte már-már elszégyellte magát tudatlansága miatt. Tisztelet ébredt benne, s eszébe jutott fiatalokora, mikor gúnyolódva nevette ki a filozófusokat. Azt hajtogatta, minden filozofálás csak üres fecsegés, mert hiszen mi haszna azon vitatkozni, hogy a vízből vagy a tűzből keletkezett-e a világ, vagy hogy melyik elem az őselem, és ehhez hasonlók. Az egyszerű, könnyen eldönthető dolgokért lelkesedett, de csak addig, míg az élet meg nem tanította arra: semmi sem olyan egyszerű, mint ahogy elsőre látszik. Aztán meg, jóval később, arra jött rá: dehogyisnem. Aztán újra arra, hogy mégsem. És így tovább.

Kötter Tamás

A KÜZDELEM FÖLDJE

*„Láttam mindent, ami csak végbemegy a nap alatt,
és kiderült: minden csak hiábavalóság és szélkergetés.*

*Ami görbe, nem válhat egyenessé, ami nincs,
azt nem lehet számba venni.”*

(Prédikátor könyve 1.)

Péntek délelőtt van. Az irodámban ülök, az asztalomnál. Elöttem annak az ügynek az aktája, amelyet tegnap vagy tegnapelőtt, vagy kedden, vagy hétfőn, vagy a múlt héten adott ide a főnököm, hogy nézzem át. Az aktával ma még nem foglalkoztam, és lehet, hogy tegnap sem. Helyette reggel óta híreket olvasok az interneten, és emailben vicceket küldök a kollégáimnak a szomszéd szobába. Megnézek egy videót, amit a cég egyik ügyfele küldött. Egy részeg férfi biciklizni akar, de állandóan elesik. A földön fekvé értelmetlen szavakat motyog. Miután háromszor egymás után megnézem, továbbküldöm a kollégáimnak és néhány ismerősömnek, más cégek más irodáiba. Beleolvasok az egyik jogi szaklapba, de gyorsan rájövök, hogy a cikkek egyáltalán nem érdekelnek. A konyhában kávézok, és beszélgetek a titkárnővel. Visszamegyek az irodámba, átnézem a fiókjaimat. Megpróbálok rendet rakni. Tíz perc után megunom, abahagyom.

Előveszek egy papírlapot, mert jegyzeteket akarok készíteni az ügyről, amelynek az aktája továbbra is érintetlenül hever az asztalomon. Jegyzetek helyett firkaok: három koponya, egy akasztófa akasztott emberrel, torony zászlóval, meghatározatlan geometriai formák. Saját tervezésű címer, benne kereszt, bástya és kardot tartó kéz. Haditerv nyilakkal és egy amőbaformával. Ráírom, hogy Bagdad. Tüzelő tank. Vele szemben égő tank. Nagyméretű női mell, szív alakú te-

toválással. Egy pajzs, rajta kereszt. Vikingsisak szarvval. Tüzelő ágyú. Robotrepülőgép. Két sor egy rapszám szövegéből. Az új aláírásom mintái. Edzésterv nyárra.

Éppen egy keresztet rajzolok, amikor hallom, hogy a folyosón valaki a nevet mondja. Azt hiszem, a főnököm. Felismerem az egyik titkárnő hangját is, de olyan halkán beszél, hogy egy szót sem értek belőle. Abban viszont egészen biztos vagyok, hogy az ügyről beszélnek, amelynek az aktája ott fekszik az asztalomon. Lehet, hogy valami teljesen lényegtelen apróságról van szó. De az is lehet, hogy fontos. Elfog az idegesség.

Ha a főnököm bejön, a következőket fogom mondani neki: Az ügyfelek minden üzenetére válaszoltam, és napi rendszerességgel elküldtem nekik a riportokat is. Részletes összefoglalókat készítettem a tárgyalásokról, megbeszélésekről és szövegjavaslatokat is írtam az ügyet lezáró szerződéshez.

Gyorsan átnézem a kimenő üzeneteimet. A legnagyobb megdöbbenésemre az elmúlt négy napban kizárólag a kollégáimnak küldtem leveleket. Pornóoldalak linkjei, viccek, néhány elmosódó fotó, amit a mobilommal készítettem csütörtök, péntek vagy szombat este valamelyik klubban.

Nem találok viszont a riportokat, részletes összefoglalókat és szövegjavaslatokat az ügyet lezáró szerződéshez, amelyeket emlékeim szerint az elmúlt néhány napban készítettem. És nem találok azokat az észrevételeket sem, amelyeket mások javaslataihoz és szövegtervezeteihez írtam. Csendben várok tíz percig, de senki nem jön be az irodámba. A főnököm hangját sem hallom. Hátradőlök. Azután egy repülőt rajzolok az égő tank fölé.

Tizenegy óra felé eszembe jut, hogy még nem tudom, kivel töltöm az estét. Nem akarok kockáztatni, ezért üzeneteket küldök minden nőnek, akit egy, kettő vagy három, vagy még több hete, csütörtök, péntek vagy szombat este ismertem meg. Többségükre nem vagy csak halványan emlékszem. Az egyik számhoz még nevet sem írtam, csak annyit, hogy „a lehetőség.”

Az üzeneteket a következő szöveggel küldöm el: Ma este? Vacsora? Találkozunk? Éjfél Minyon! Éjfél Ötkert! Éjfél Oscar! Éjfél Mix! Éjfél Creol! Éjfél Symbol!^[1] Látni akarlak! Találkozunk! Bulizol ma valahol? Összefutunk? Fussunk össze! Hiányoztál! Szeretnék újra látni! Az üzeneteimre egy óra elteltével egyedül Ági2 válaszol. Ő is csak annyit, hogy ott lesz.

Ági2-t egy vagy két hete, csütörtökön vagy pénteken, vagy szombaton ismertem meg az Oscarban. Az is lehet, hogy az Ötkertben. Ági2 harminchárom vagy harmincnégy vagy harmincöt éves. Szingli, de az is lehet, hogy válófélben

van, vagy együtt él ugyan a férjével, de szerinte már elhidegültek. Lehet, hogy a társas magányról is beszélt. Gyereke vagy van, vagy nincs. A Shellnél titkárnő vagy asszisztens, vagy marketinges. Persze az is lehet, hogy az Auchannál dolgozik. Érdeklí az ezotéria, hisz a lélekvandorlásban. Biztos benne, hogy Kleopátra vagy I. Erzsébet, vagy Sissi korában egyszer már élt.

Úgy emlékszem, az arca inkább helyes, mint átlagos. A haja szőkésbarna, félhosszú vagy rövid. Tűrhetően öltözködik. Abban biztos vagyok, hogy nem feküdtünk le.

Ági2-nek magamról valószínűleg annyit mondtam, hogy társtulajdonos vagyok egy nagy ügyvédi irodában. Már nem dolgozom konkrét ügyeken. Néha bemegyek ugyan, és konzultálok a többi tulajdonossal a fontos perekről, de az időm nagy részét a készülő regényem írásával töltöm. Már leszerződtem rá az egyik kiadóval. A regényemet röviden úgy foglalthattam össze neki, hogy dühkitörés az egyre személytelenebb társadalom ellen. A főhős, aki én is lehetnék, a multinacionális világ tipikus csúcsvezetője. Egész életét a pénz irányítja. Csak-hogy a főhősnek van egy titka: hihetetlenül művelt és kifinomult ízlésű. Szereti a filozófiát, a klasszikus zenét, a reneszánsz művészetet és a misztikus Keletet. Álarca mögött mélyen lenézi a pénzvilág vezetőinek üres életét. Egy napon ott hagyja az állását, ezzel együtt a régi életét. Indiába utazik, ahol ősi iratokat tanulmányoz, majd misztikus utazásra indul a Gangesz mentén. Végül eljut Tibetbe, ahol megtalálja önmagát. A könyvben szerepel egy lány is, akit a repülőgépen ismer meg. Mumbaiban elveszíti, de az utazás során újra egymásra találnak, és Tibetbe már együtt érkeznek meg.

Ági2-nek a magánéletemet firtató bátortalan kérdésére valószínűleg azt válaszoltam: nincs senkim, egyedül élek. Félek új kapcsolatot kezdeni, nehezen szavazok bizalmat. Sokszor megégettem már magam. Ugyanakkor kimondhatatlanul vágyom a szeretetre.

Gondolom, azt is elmeséltem neki, hogy nyaranta vitorlázom a Balatonon vagy az Adrián. Bortúrákra és borvacsorákra járok. Rendszeresen sportolok. Gyakran utazom külföldre. Imádom Barcelonát, Rómát, Toscanát, a görög szigeteket. Minden évben átúszom a Balatont. A Káli-medencében van egy parasztházam úszómedencével. Gyakran töltöm ott a hétvégéket, egyedül. Ilyenkor elmélkedem és olvasgatok. Ott vagyok talán a legboldogabb.

Ez persze nagyrészt hazugság. Valójában alkalmazott vagyok egy nemzetközi ügyvédi irodában. Természetesen van céges mobilom és életbiztosításom. Autót nem kaptam, az már nem jár a beosztásomhoz. Van saját kocsim, de nem valami nagy szám, és már nyolcéves. Évekkel ezelőtt elváltam. Azóta, néhány

1 Budapesti belvárosi klubok.

futó kapcsolatot leszámítva, egyedül élek. Két gyerekem van. A gyerektartás a fizetésem felét viszi el. Csütörtök, péntek, szombat este az éjszakát járom, hogy nőket szedjek fel, olyanokat, mint Ági2. A többi estémet általában otthon töltöm. Tévézek vagy internetről letöltött mozifilmeket nézek. Egy garzonban lakom Pesten. Ha egy Ági2-höz hasonló nőt fel tudok vinni magamhoz, azt hazudom, hogy ez amolyan városi kislakás. Kizárólag azért tartom fenn, hogy ha a belvárosban támad kedvem szórakozni, legyen hol aludnom. Az igazi lakásom Budán van.

Néha a kollégáimmal kibérelünk hétvégére egy vitorlást a Balatonon. Nincs kabrió. A szüleimnek viszont van egy házuk Almádiban. A nyolcvanas években építették, és úgy is maradt. Úszómedence nincs. Egyszer tényleg elkezdtem írni egy regényt. Az első oldalig jutottam, de már az sincs meg.

Miután Ági2-vel hosszasan csókolóztunk az Oscarban, de az is lehet, hogy az Ötkertben, azt hiszem, megígértem neki, hogy körbeautózzuk a Balatont. Vitorlázunk az Adrián vagy a Balatonon, vagy mindkettőn. Bortúrára megyünk Vilányba vagy Tokajba. Elutazunk Barcelonába, Párizsba, Rómába, vagy kabrióval bejárjuk Toscanát. Elmegyünk a házamba, a Káli-medencébe, és nem csinálunk mást, mint finom borokat iszunk a medence partján, és közben az élet nagy dolgairól beszélgetünk.

Ági2, miután csókolóztunk az Oscarban vagy az Ötkertben, vagy a két hely valamelyike előtt, vagy a taxiban, amivel hazavittem, valószínűleg azt mondta: komoly, stabil kapcsolatra vágyik. Nem akar az első alkalommal lefeküdni senkivel. Ezen ő már rég túl van. Meg akar ismerni. Minél több dolgot szeretne megtudni rólam. Beszélgetni akar velem. Mint ember érdeklém. Értékesnek tart.

Délután kettőig várok. Hátha Ági2-n kívül valaki más is válaszol, de nem történik semmi. Végül küldök neki egy üzenetet: Az Ötkertben éjfélkor. Rendben, válaszolja azonnal.

Amíg az Ötkertben Ági2-re várok, iszom egy vodkaalmát, járok egyet a tömegben, közben olyan arcot vágok, mintha keresnék valakit. Állok és a táncoló tinikurvákat bámulom. Találkozom két kollégámmal. Kényszeredett beszélgetésbe kezdünk, de nem árulom el nekik, hogy várok valakire. Végül azzal a hazugsággal hagyom ott őket, hogy átmegyek az Oscarba. Csókolózó leszbikusokat figyelek egy oszlop takarásából, azután odatáncolok két húsz év körüli, egyetemista kinézetű lányhoz, de úgy tesznek, mintha nem vennének észre. Megint

belebotlok a kollégáimba, úgyhogy azt hazudom nekik, mindjárt indulok az Oscarba. Veszek még egy vodkaalmát, elmegyek végére, azután vissza a bárpult-hoz, és szemezni kezdek egy fekete hajú nővel. Harmincnek nézem. Behellőzök neki, és éppen odamennék hozzá, amikor Ági2 megérkezik a barátnőjével.

Ági2 úgy százhetven magas, a haja sötétbarna, az alakja átlagos, a melle kifejezetten nagy. Az orra kicsit ferde. A szeme szép. A Tescónál dolgozik, és tényleg Ági a neve. A barátnőjét Mártinak hívják.

Márti magasabb Ági2-nél. Hosszú szőke haját kibontva hordja. A lába hosszú, a fenéke sokkal szebb, mint Ági2-é. A melle alma formájú, de nem olyan nagy, mint a barátnőjéé. Fekete koktéluhát visel, magas sarkú cipővel. Elegánsabb, mint Ági2, akin csak egy farmer van meg egy top. A Coránál dolgozik. Úgy tűnik, egyedül él, és nincs gyereke. Miután Márti elmegy, hogy megkeresse a barátait, Ági2 megkérdezi tőlem, mért nem hívtam fel hetekig, mikor megyünk vitorlázni, mikor megyünk bortúrára, Barcelonába, Párizsba, Rómába, és mikor utazzuk be kabrióval Toscanát. Azt is nagyon várja, hogy végre a Káli-medencében, a parasztházamban olvashassa a regényemet, jó borok mellett.

Nem jövök zavarba. Külföldön voltam üzleti ügyben, mondom. Előtte vitorlásversenyen, azelőtt egy fontos peren dolgoztam, így nem jártam sehova. A regényemet nemsokára befejezem, de addig senkinek sem akarom megmutatni, a szerkesztőmön kívül, mert babonás vagyok. Megsimogatom a fenekét, adok egy puszit az arcára, azután mindkettőnknek hozok még egy italt.

Állunk a tömeg szélén, és bámuljuk az embereket. A leszbikusok most egymást simogatva táncolnak. A két egyetemista kinézetűt nem látom. Megint előkerülnek a kollégáim, akiknek az előbb azt hazudtam, hogy az Oscarba megyek. Integetek nekik, közben átölelem Ági2-t. Savanyú képpel visszaintenek, de nem jönnek oda hozzánk.

Fél óra után visszajön Márti. Veszek neki is egy italt. Hármában bámuljuk tovább a táncolókat. Tíz perc múlva Ági2 végez az italával, és elmegy végére. Látom, ahogy beáll a sorba a női mosdó előtt. Megvárom, amíg a sorral együtt lassan eltűnik a folyosón. Rámosolygok Mártira, és gyorsan elmesélem neki, hogy társtulajdonos vagyok egy nagy ügyvédi irodában. Már nem dolgozom konkrét ügyeken. Néha ugyan bemegyek, és konzultálok a többi tulajdonossal a fontos perekről, de az időm nagy részét a készülő regényem írásával töltöm. Már leszerződtem rá az egyik kiadóval. A regényemet röviden úgy foglalom össze, hogy dühkitörés az egyre személytelenebb társadalom ellen. A főhős, aki én is lehetnék, a multinacionális világ tipikus csúcsvezetője. Egész életét a pénz irányítja. Csakhogy a főhősnek van egy titka: hihetetlenül művelt és kifinomult

ízlésű. Szereti a filozófiát, a klasszikus zenét, a reneszánsz művészetet és a misztikus Keletet. Álarca mögött mélyen lenézi a pénzvilág vezetőinek üres életét. Egy napon otthagyja az állását és ezzel együtt a régi életét. Indiába utazik, ahol ősi iratokat tanulmányoz, majd misztikus utazásra indul a Gangesz mentén. Végül eljut Tibetbe, ahol megtalálja önmagát. A könyvben szerepel még egy lány, akit a repülőgépen ismer meg. Mumbaiban elveszíti, de az utazás során újra egymásra talál, és Tibetbe már együtt érkeznek meg.

Noha Márta nem kérdezi, elmondom neki: nincs senkim, egyedül élek. Félek új kapcsolatba kezdeni, mert nehezen szavazok bizalmat. Sokszor megégettem már magam. Ugyanakkor kimondhatatlanul vágyom a szeretetre.

Elmesélem: nyaranta vitorlázom a Balatonon vagy az Adrián. Bortúrákra és borvacsorákra járok. Rendszeresen sportolok. Gyakran utazom külföldre. Imádom Barcelonát, Rómát, Toscanát, a görög szigeteket. Minden évben átúszom a Balatont. A Káli-medencében van egy parasztházam úszómedencével. Gyakran töltöm ott egyedül a hétvégéket. Ilyenkor elmélkedem és olvasgatok. Ott vagyok talán a legboldogabb.

Miután hosszasan csókolózunk a taxiban, megígérem neki, hogy körbeautózzuk a Balatont. Vitorlázunk az Adrián vagy a Balatonon, vagy mindkettőn. Bortúrára megyünk Villányba vagy Tokajba. Elutazunk Barcelonába, Párizsba, Rómába, vagy kabrióval beutazzuk Toscanát. Elmegyünk a házamba, a Káli-medencébe, és nem csinálunk mást, mint finom borokat iszunk a medence partján, és közben az élet nagy dolgairól beszélgetünk.

Csendben ülünk a taxiban. Úgy érzem, már mindent elmondtam, amit csak tudtam, és amit csak lehetett. Márta a vállamra hajtja a fejét, és bamba képpel bámulja a sofőr válla felett az előttünk haladó kocsik hátsó lámpáit. Én a kezét fogom, és közben nézek ki a taxi ablakán a kivilágított kirakatokra.

Az Andrásy úton a hirdetőoszlopokra nagy fehér papírlapokat ragasztottak. Se kép, se szöveg nincs rajtuk. Egy új reklámkampány plakátjai lehetnek. Majd a jövő héten rájuk ragasztanak egy részletet, aztán a következő héten egy újabb részletet, és ez így megy majd heteken át, amíg a reklám minden egyes darabja a helyére nem kerül. Végül film, parfüm, óra, tévésorozat vagy bármilyen más eladható dolog reklámja lesz belőlük.

Már az Oktogonon járunk, amikor eszembe jut, hogy még nem mondtam el Mártinak: a lakásom amolyan városi kislakás, kizárólag azért tartom fenn, hogy

ha a belvárosban támad kedvem szórakozni, legyen hol aludnom. Az igazi lakásom Budán van. De az alkoholtól fáradt vagyok és tompa. Végül úgy döntök, hogy ezt majd a ház előtt mondom el neki, vagy fenn a lakásban.

A taxi rádiójából monoton gépzene szól, amit újra és újra elnyom a diszpécser hangja. A Minyonba, az Ötkertbe, az Oscarba, a Mixbe, a Creolba, a Symbolba és más helyekre küld kocsikat. Egy pillanatra eszembe jut Ági2, de rögtön el is felejttem. Ránézek az órára. Hajnali három van, szombat reggel. Ez a február utolsó napja. Holnap már vasárnap lesz, március és tavasz. És megint kezdődik egy hét, újabb csütörtökkel, péntekkel és szombattal. Ránézek Mártira. Visszanéz. A tekintete olyan, mintha várna tőlem valamit. Kicsit gondolkodom, aztán rámutatok az egyik fehér lapra a hirdetőoszlopon: – Tudtad, hogy ezek rákellenes plakátok?

– Tényleg? – kérdezi csodálkozva. – Nincs rájuk írva.

– Micsoda?

– Hát az, hogy rákellenesek.

– Nem kell, hogy rájuk legyen írva – mondom neki, és közben mélyen a szemébe nézek.

– Biztos?

– Egészen biztos.

Magamhoz húzom, és csókolózni kezdünk.

Kötter Tamás (Csorna, 1970) budapesti novellista, ügyvéd, üzletember, a Werk Akadémia volt diákja. Van egy Porsche 911-es kabriója, és gyakran vacsorázik a Kantinban.

Szoliva János

A DOLGOK TERMÉSZETE

Távolokba elmerülve
még kilátszol magadból –,
emészted a fogyó napokat.
Talonban néhány emlékkal
csiholsz magadnak tüzeket,
hogyan megégesd magad,
hogyan jelek maradjanak a sebek,
hogyan temetésedbe belehalj.

Szoliva János *(Murakeresztúr, 1936)* költő, Nagykanizsán él.
Legutóbbi kötete: Merengés-terpesz (Pannon Tükör Könyvek, 2012).

Lángi Péter

MÁTÉ

Kis csikó, mit lát, hiszi, mind övé az.
Fut fitogtatván erejét, ficáncol.
Nyílt eszű, kíváncsi, valódi gyerkőc,
el sose fárad.

Néki játék minden, amit megérint
kézzel, érzékszervvel, akár eszével.
Összerak kedvére való világot,
s benne lubickol.

Mindeközben méri magát keményen,
méri mindenhez, mit agyával átfog,
álma: hősök messzi mesék egéből,
bátrak, erősek.

Ámde hatvannégy mezején a sakknak
férfiként küzd, sőt vereségben is győz,
mert azonnal kész a további harcra;
ritka, ha csügged.

Így csapong, repdes, s a valót tanulja,
edzik őt sűrűn sikerek, kudarcok.
Bár a sorstáblán igazítsa ily jól
mindig a játszmat.

Lángi Péter *(1946, Zámoly)* költő, Keszthelyen él. Kötete: Késői invokáció, 2010.

A férfi és a fiú évek óta éltek a tanyán. A fiú voltaképpen már inkább férfi volt, de ez nem látszott rajta, kortalan arcát nem gyúrte meg az idő, és nem is szőrösödött. Rendre összekeverte a dolgokat. A férfit ez eleinte zavarta, sokat bosszankodott és mérgeződött, aztán beletörődött a kettőjük sorsába. Nem fedtte már a fiút, ha butaságokat tett, ha értelmetlenségeket beszélt, ha csak magára gondolt, amikor megette az egész lábas ételt, vagy érés előtt falta le a karókról a paradicsomot. Nem szólt, ha hajnalban a fiú még mindig járkált a tanya előtt, és csak akkor feküdt le, amikor keltek az állatok.

Azért néha megfogta a karját, és magyarázott neki.

– Fiam, ez a föld.

A fiú bólintott.

– Az ott pedig az ég. Felhők. Madarak. Szelek. A szeleket nem látjuk. De érezzük őket. Tartsd fel az arcod. Érzed? Ez a szél. Egy repülő ott. Emberek ülnek benne. Utaznak valahová. Elmennek, megérkeznek. Hogy csillog.

– Látom – bólintott a fiú. – Csillog. Mi nem megyünk el?

– Nem megyünk el – mondta a férfi. – Nézz körbe. Látsz állatokat. Tehenek. Birkák. Réti sas. Repül. A kutya. Itt van velünk. A miénk.

A fiú mosolygott.

– A kutya a miénk. Az enyém.

Gyakran úgy esett, mint a keleti filmekben. A férfi ült a konyhaablaknál és nézte, hogyan ázik a táj. De most ez olyan eső volt, hogy nem mozdult a levegő. A szürke föld és a szürke ég között szürke damilok feszültek.

– Látod, ez az eső – mondta a férfi.

– Látom – mondta a fiú. – Hideg.

– Az esőnél is hidegebb a hó – magyarázta a férfi. – A hó télen esik. A hó helyett jött most az eső. Emlékszel a hóra?

A fiú rázta a fejét.

– Nem emlékszem a hóra. A télre sem emlékszem.

– A hó fehér, és olyan, mint a pehely. Mint a pihe. Az égből jön az is.

A fiú nézett maga elé. Szórtelen álla fénylett.

– Nem tudom. Nem emlékszem.

A férfi megsimogatta a vállát.

– Nem baj, fiam. Majd a következő télen. Akkor megmutatom az egészet.

Önkéntelen elszólás volt, a fiú mégis fölfigyelt.

– Az egészet?

– Nem az egészet. Hanem a telet – mondta a férfi.

– Ha nem tél van, akkor a telet nem lehet megmutatni?

– Meg tudom mutatni, csak te nehezebben látod. Azt hiszem.

– Most hol van a tél?

A férfi elgondolkodott, miközben húzta a gumicsizmát. Magára kanyarította a vízálló köpenyt. Enni kellett adni az állatoknak.

– Az egészet soha nem mutathatom meg. Talán nincs is olyan – aztán az ajtóból megfordult. – És nem szabad elfelejteni, hogy Isten.

– Isten – mondta a fiú. – Nem tudom. Nem emlékszem – vonogatta a vállát.

– Isten, Jézus, lélek – magyarázta a férfi.

– Isten, Jézus, lélek – ismételte a fiú. És kényszeredetten elmosolyodott.

A férfi kiment az esőbe. Dobolt hátán a víz, mintha ujjak nyomogatták volna. Ellátta az állatokat. Hozott be fát. Azokat még együtt hasogatták fel, vagyis a fiú segített, aztán hamar elunta. Nem csinált hosszan semmit. De végig tudta aludni az egész napot, hogy aztán éjszaka csak mászkáljon, nézze a Holdat, a csillagokat, rádiót hallgasson vagy egyen.

Elmúltak az esős, hideg napok. Lassan megenyhült az idő, a közeli réteket kutyatej sárga napocskáival hintette be a meleg. A zöld érett, mélyült. Tele lett golyafészekkel a környék. A férfi megfogta a fiú karját.

– Tavasz. Tavasz van, tudod.

– Tavasz – bólintott a fiú.

Egy nap váratlanul korán kelt a fiú. Még ebéd előtt kijött a kuckójából. A férfi kezébe nyomott egy zsíros kenyeret. A fiú rágni kezdett, aztán kiment a tanya elé, leült az árokpartra. Nézelődött, köpködött. Egyszer csak kiáltozni kezdett.

– Gyere! Gyere!

A férfi kiment hozzá, törölgette a kezét, hagymát szeletelt.

– Az apád vagyok. Apa. Érted?

– Apa – bólintott a fiú. Aztán az árokpart füvei, virágai között kezdett kutakodni. Sepregetett, félrehajtott, simogatott a vastag ujjával. Ügyesen csinálta. Érzéssel. Egyszerre abba hagyta. A férfi közelebb hajolt. Halványpiros, kékes kisvirágot mutatott a fiú. Sárga szálacskák futottak a szirmokban. A fiúnak csillogott a szeme.

– Kesztyűlceszömőce – mondta aztán.

A férfi elcsodálkozott. Soha nem hallotta még ezt a szót. Itt nőtt föl, a fehér falú, a földeken szertedobált és gyökeret eresztett tanyák között, a boglyák oldalában, a kertek aljában, ismert minden bokrot, fát, vízfolyást.

– Kesztyűlceszömőce?

– Az – mondta a fiú. – Virág, látod.

– Látom – mondta a férfi.

A gyerek bement a házba. Evett még valamit, aztán lefeküdt, ütemesen nyikorogtak az ágyrugók. Éjjel még fölkelte enni, a férfi hallotta, hogy motoz. Volt néhány sör, azokat megitta. Biztosan elszívott egy doboz cigarettát.

Reggel a férfi kiment a partra, és kereste a virágot. Többször végigment a területen, óvatosan lépkedett, hajlongott. Megfájdult a dereka, mint a favágásnál. A virágot nem találta.

– Kesztyűlceszömőce – mondta a fiúnak, amikor az délután felkelt, mert megéhezett.

– Mi? – kérdezte a fiú.

– Kesztyűlceszömőce – ismételte a férfi. A fiú hunyorgott, a homlokát dörzsölte.

– Nem tudom. Nem emlékszem – vont a vállát, és enni kezdett a lábasból. Még langyos volt a paprikás krumpli.

VIZIBIKLI

SZEDERKÉNYI OLGA TOMASO KEMENY

BOCCACCIO 700

A HÉVÍZ

BEMUTATJA

EGY KORTÁRS OLASZ KÖLTŐ
A DEKAMERON SZERZŐJÉRŐL

BOCCACCIO 700

(avagy a női élet zamatos kalandjai)

A Könyvfesztivál egyik neves vendége volt Tomaso Kemeny, a híres olasz költő, aki 1938-ban Budapesten született. 1948-ban családjával emigrálni kényszerült, így azután Olaszországban nőtt fel, olasz iskolába járt, olasz volt első szerelme, olaszul írta verseit. Legismertebb munkája talán az az eposz, melyen tíz évet dolgozott, s amelynek – Tasso nyomán – a „La Transilvania liberata” címet adta („Erdély aranypora” címmel jelent meg magyarul). Byron, Ady, Kosztolányi és József Attila olasz fordítója. „Én, aki nem vagyok egy hívő ember, a Dunában látom az istenemet, tőle származom, és hozzá húz vissza a lelkem-szívem. A versfelolvasásokon a világban azt mondják, hogy Budapesten született olasz költő vagyok. Mint európai a Duna fiának érzem magam” – vallja magáról. A 700 éve született Giovanni Boccaccióról, az „Első Novellistáról” Tomaso Kemennyel beszélgetett Szederkényi Olga.

Szederkényi Olga: – Mitől olyan különleges író Boccaccio, hogy még születése után 700 évvel is beszélünk róla?

Tomaso Kemeny: – Ő volt az a kiváló olasz költő és novellista, akinél először beszélnek a nők. Csacsognak, tréfálkoznak és tényleg mondanak is valamit. Addig az írók és a poéták csak szavakat, udvariassági formulákat adtak a fehérnép szájába.

SzO: – Melyik a kedvenc novellája a Dekameronból?

TK: – Andreuccio da Perugia története, aki Nápolyba megy, hogy lovakat vásároljon. Az üzlet megkötése helyett azonban többször (szó szerint) kelepchébe kerül. A bonyodalmak akkor kezdődnek, amikor egy nemesasszony csellel a házába hívja a dagadó pénzesbugyrával hivalkodó Andreucciót. A házban aztán a szolgáló úrnője parancsára elfűrésze az árnyékszék padlódeszkáját, hősünk pedig egy szál pendelyben belezuhan a vécébe. Az igazán vicces kalandok és szorult helyzetek aztán tovább folytatódnak. Boccaccio bámulatosan mutatja meg, hogy a férfiaknak úgy általában fogalmuk sincs arról, hogy miről is szól igazából a nemek közötti játék. A nők ezért az ujjuk köré tudják őket csavar-

ni. Szenzációs, nem? Ezt a meglátást, hogy a férfiak a szexért folytatott küzdelemben elhülyülnek, míg a nők okosabbak lesznek, Alberto Moravia járatta csúcsra. Nála a férfi szeretkezés közben boldog, míg a nő arra gondol, hogy lefutott a harisnyáján a szem. A filozófia és a praktikum örök harca ez.

SzO: – Mai szemmel érthetetlen, hogy a novellák elején miért van egy pár mondatos összefoglaló, sum-mázát, ahol a végkifejlet is kiderül.

Andreuccióról például megtudjuk, hogy a fordulatosszenvedések után, a történet végére egy rubin tulajdonosa lesz. Miért árulja ezt előre el Boccaccio?

TK: – Abban az időben nem a történet váza és a befejezés volt az érdekes, hanem az, hogy hogyan jutunk el odáig. A retorika volt fontos, nem a csattanó. Az is számított, hogy hihető legyen a mese. Érdekes, de nem túlzó cselekmények sorát várta a közönség. Gondoljunk csak arra a jelenetre a Dekameronból, amikor a nő integet a férjének, miközben hátulról egy másik férfi szeretkezik vele, takarásban. Ez ugyebár pornó is lehetne, de ahogyan Boccaccio leírja, nem az. Egyébként ez a kis összefoglaló az eposzokra jellemző.

SzO: – Dante indította el az olaszul írás divatját. Ő állítólag azért választotta az olasz nyelvet, hogy bárki, akár a nők is olvashassák. A könyvnyomtatás ideje azonban még nem köszöntött be. Az 1300-as években járunk.

TK: – A kódexek jártak körbe, házról házra. Esténként olvasták fel egymásnak a családok, ismerősök. Ezért volt nagyon valóságközeli a Dekameron alap-története, miszerint a pestisjárvány elől elmenekülő fiatalok mesélnek egymásnak. Hét lány és három férfi.

SzO: – Miért nem öt lány és öt férfi?

TK: – A lányok furfangosabbak, mint a férfiak. Sokkal több bennük a rafináltság, az érzelem és az életerő. Boccaccio bölcs volt. Tudta, hogy a férfiakról csak absztrakt történetekre és logikus történetvezetésre számíthat.

SzO: – Mitől volt gyökeresen új a boccacciói történetmesélés?

TK: – Forradalmasította, önálló műfajjá tette a novellát, és képes volt akár tíz ember hangján, tíz ember stílusában megszólalni. Úgy meséli el a szerelmesek viszontagságait, hogy közben egész kora társadalmának karikatúráját megrajzolja. Mindenható és csódbbe ment kereskedők, huncut parasztok, ravasz jött-

mentek, álszent és parázna papok, apácák, orvosok, törvényszolgák, kalandorok a szereplői.

SzO: – Meglepően őszinte és pajzán a hangja. Boccaccio korában hogyan beszéltek a szerelemről?

TK: – Az akkori Firenzében az ideológia és a valóság nagyon más volt. Mint ahogy ma is: teljesen más van az újságokban és az igazi életben. A hitnek nagy ereje volt, a fennkölt valóságot ábrázolta, a szerelemben is. Ezért volt zseniális Boccaccio, hogy a mindennapi kis bűnökhez nyúlt. A vakhit helyett a kételkedést hirdeti, az önmegtartóztató vezeklés helyett a buja életörömet. Ő már egy új kor hírnöke.

SzO: – Fontos, hogy éppen Firenzében íródott a Dekameron?

TK: – Olaszországban a toszkánokat, azon belül is a firenzeieket tartják a legironikusabb embereknek. Ahogy Curzio Maleparte fogalmaz, ők a „maledetti toscani”, azaz az „átkozott toszkánok”. Dante és Petrarca, bár írtak az emberi hibákról (gondoljunk csak bele, hogy már Dante is fejjel lefelé, a sárban ábrázolja a pápát), azonban nem rántották le a leplet a mindennapok álszentségeiről. Boccaccio igen. Nála a lélek a legmagasabb polcra került és az élet élvezete testközelbe. Világi örömeik mihamarabb! – talán ez az egyik legfőbb üzenete. Érdekes, hogy egy idő után mégis nőgyűlölő lett.

SzO: – Elég korán kezdte, állítólag egyéves korában nősült.

TK: – Később reménytelenül szerelmes lett az általa Fiammetta álnévre keresztelt nemesasszonyba, aki mellett számos csalódást élt át, ez pedig rányomta bélyegét első műveire. Fiammettának mindent megbocsátott, még azt is, hogy a nőnek több szeretője volt. Várta vissza epekedve. Ám Boccacciót ez a szomorú és nyomorúságos vágyódás nem akadályozta meg abban, hogy a hitvesétől és az ágyasaitól is szülessenek gyermekei (egy törvényes fiú és további három gyermek házasságon kívül). Ez volt a „dolce stil nuovo” egyik sajátossága, hogy a műzsát idealizálja, felemeli, távolról imádjaja egy egész életen át. Aztán Boccacciónál a nőgyűlölet meghozza ennek a fajta nőideálnak a válságát. Később,

a romantikusoknál visszatér ez az éteri szerelem. (Sokszor fordítva: gondoljunk csak Bovarynéra vagy Anna Kareninára.) Egyébként ez ellen a fals szerelemkép ellen lázadtak az olasz feministák: felemelni a nőt az egekbe, aztán vele kimosatni a gyerek koszos pelenkáját.

SzO: – Mennyire könnyű olvasmány ma a Dekameron?

TK: – Nem cél, hogy könnyű legyen. Az akkori nyelv minden pompája és ereje benne van. Az olasz iskolákban természetesen kötelező olvasmány. Megkerülhetetlen. Egyébként sokkal könnyebb olvasni, mint az angol Boccacciót, Geoffrey Chaucert, a Canterbury mesék szerzőjét.

SzO: – Boccaccio írt latinul is, azok a művei viszont korántsem olyan ismeretek, mint a Dekameron.

TK: – A latin nyelv eltűnt. De Boccacciónak, aki kiváló tudós és humanista is volt, köszönhetjük, hogy felfedezte a latin történetíró, Tacitus műveit.

SzO: – Ő volt Dante első életrajzírója. Irodalmárnak is éppen olyan kitűnő volt, mint írónak?

TK: – Felismerte, hogy a Commedia milyen hatalmas mű. Ennek gyönyörű jele, hogy a „Divina” szót ő illesztette az eredeti cím elé. Így lett „Isteni” a Szingjáték. 1373-ban Firenze városa felkérte, hogy tartson nyilvános előadásokat Dante Commediájáról, de ezekből betegsége miatt csak néhányat tudott megtartani. A Dante-kutatás szempontjából alapvető fontosságú az általa írt Dante-életrajz.

SzO: – Ezek szerint Boccaccio tudta, hogy a Komédia remekmű. De azt vajon tudta-e, hogy az ő Dekameronja is az?

TK: – Nehéz ezt megmondani, de szerintem nem. Az író soha nem tudja, hogy amit ír, az jó vagy rossz. Ez a bizonytalanság és nemtudás az alkotás alapja. Saját kora latinul írt irodalmi munkáit becsülte inkább, az utókor az olasz nyelvű Dekameron szerzőjét tiszteli benne.

SzO: – Ön a mitomodernizmus egyik alapítójaként az alkotás mellett az akcióban is hisz. Ha mint művész bármit tehetne Boccaccio születésének 700. évfordulója alkalmából, mi lenne az?

TK: – Leleplezném a szobrot, ami a varázslatos csodakövet („elitropiát”) ábrázolja, amivel Boccaccio láthatóvá tette a női élet zamatos kalandjait.

Szederkényi Olga

Jogászként végzett, 15 éve újságíróként dolgozik. Évekig a Magyar Televízió brüsszeli tudósítója volt, majd a Magyar Rádió külpolitikai riportere lett.

Ha JÓSZAKÁCS

Fotó: FORTEPAN

Fehér Béla

EGY TÁL DÖDÖLLE

Kásafélék a magyarság táplálkozásában

Miközben a szocialista vendéglátás kísértete itt-ott még felbukkan, a tehetősebb magyar népesség érdeklődése az utóbbi évtizedben a csúcsgasztronómia, illetve a konyhaművészet új útjai felé fordult, tömegek zarándokolnak a különböző ételversenyekre és gasztrofesztiválokra. Mindennek van már fesztiválja a lecsótól a halászlén át a kolbászig. Feltűnő, hogy ezek mind a tradicionálisnak tartott magyar konyha fogásait karolták fel, semmi újragondolás, vagy külföldi hatás, sőt, sokszor archaikus, teljesen vagy részben feledésbe merült ételek állnak a középpontban. Ilyen például a dödölle, amelynek évek óta fesztivált is szentelnek Nagykanizsán.

A dödölle valamikor nem sokra becsült cselédtáplálék volt, szegényparaszti házaknál fő fogás. Alapreceptjét többek között Kardos Lászlótól tudjuk (*Az Őrség népi táplálkozása*, 1943). A megfőtt krumplit összetörik a saját levében, aztán sós vízzel felforralják, közben állandóan kevergetve lisztet öntenek hozzá, annyit, hogy sűrűre összeálljon. Ezután zsíros kanállal tepsibe szaggatják, megpirítják. Vöröshagymás zsírral meglocsolva ették.

Gazdagabb, polgári változata benne van Alsószopori Nagy Ferencné *Dunántúli szakácskönyvében* (1926, 3. kiadás): másfél liter megsózott lisztet cseréplábasban sárgára pirítunk, és hígra főzött kukoricával, vagy köleskásával, esetleg babbal feleresztjük, utána ugyanúgy tepsibe szaggatjuk, átsütjük. Kitűnő köret

húsok mellé. Ez az étel azonos a dunántúli német parasztság kedvelt fogásával, a paundlt sterz-cel. „Vasgyomorétel” – teszi hozzá a szakácskönyv szerzője.

Ha az összetört (hámozatlan) főtt krumplihoz nem adtak lisztet, csak hagymás zsírt keverték bele, ganca (gánica, gánci) volt a neve. A kukoricadödölle is liszt nélkül készült, csak kiszaggatták és (tejfölös) zsírral, darával, túróval, mákkal fogyasztották. Pethő Mária hívja fel a figyelmet ez étel még egy változatára, az árpamákos dödöllére, erre azonban már csak kevesen emlékeznek. (*Arrabona – Múzeumi közlemények*, 1998). Az étel egy másik változatát Bödei János ismerteti (*Ethnographia*, 1937): a megpirított lisztet keverés közben forró vízzel feleresztik, hagymás zsírral, tejjel megöntözik. Akkoriban Vas, Zala és Somogy megyében ezt is dödöllének nevezték.

A régi magyar szótárak többségében szerepel a dödölle szó. Czuczor és Fogarasi gyűjteménye (1862–1871) dödöllő, dödörlő és dudorú alakban is ismeri, lisztből és köleskásából kiszaggatott ételnek mondja, illetve Mátyusföldön ganca vagy gánica, ott ugyanis a túróval vagy szilvával töltött derelyét hívják dödöllének. Szinyei tájszótára (1893–1901) további variációkról is tud: dögölye, dedelle, didelle. Példái egyértelműen bizonyítják, hogy a szó csak a Dunától nyugatra terjedt el – ahol a krumplit is leghamarabb fogadták be –, ami persze nem azt jelenti, hogy magát az ételt csak ott ismerték. Érdekes, hogy Csokonai Vitéz Mihály

tájszógyűjteményében nem szerepel, viszont a porosza, ablegény, gánica és a pempő szavak igen. Ezek mind egymással rokon ételek, összefoglaló nevükön: kásafélék. A dödölle is kásaétel, sokféle krumplikása a neve. De kezdjük az elején!

Kása, Isten áldása – mondták dédapáink. De kása szavunk is csúszik a feledésbe. Egyes vidékeken talán még használják, de a magyarság nagyobb része talán már a jelentésével sincs tisztában. Első nyomtatott szakácskönyvünket (*Szakáts mesterségek könyvetskéje*, 1695) lapozgatva rögtön kiderül, hogy a kása szó már a XVII. században egyaránt jelentett pépesre főzött ételt, illetve azt az alapanyagot, főleg őrölt gabonát – elsősorban tehát kölest, rozst, hajdinát, zabot, kukoricát –, amelyből az ételt készítették. Az említett szakácskönyv kásás tehénhúsa rizzsel készül, ugyanakkor szerepel benne a „kenyér kása” is, amelynek lényege, hogy az abált tyúk levébe egy egész cipó belét aprították, majd borssal, gyömbérrel, és sáfránnyal fűszerezték. Ez csak azért érdekes, mert kiderül belőle, hogy végeredményben bármi lehetett kása, ha pépes eledel készült belőle. Létezett bab-, bodzabél-, lencse-, búza-, alma-, répa, és tökkása, hogy csak néhányat említsünk. Utóbb aztán, a múlt század ötvenes éveiben már csak a rizst értették alatta (pl. ludaskása).

A kása évszázadokig önálló főételnek számított, húst nem is fogyasztottak hozzá. Az volt ám az egészséges táplálkozás! Számtalan variációja ellenére alapvetően három változata létezett: a vízben főtt, a tejes, és a liszttel sűrített. Ha a kását megsütötték, akkor már málának hívták. E szavunk a román „malái” átvétel, eredeti jelentése: köles, illetve kölesliszt, s csak az utóbbi másfél évszázadban kapcsolódik a kölest háttérbe szorító, majd kiváló kukoricához. De ez sem mindenütt igaz, mert bizony nem is olyan régen létezett még hajdina-, árpa-, tök-mag- és krumplimálé is, ebben az esetben tehát a málé a kása szinonimája. Kardos László írja: „A másodlagos gabonaneműek kapcsán az Őrség legjellegadóbb süteményei közé tartoznak a málék. A legtávolibb idők óta uralkodó tésztaételei lehetnek a környék magyarságának, nemkülönben a szomszédos szlovénságnak is. (...) A legfinomabb málé persze búzalisztból készül, ebbe már tojást is ütnek, és tejjel, tejjel dolgozzák fel. A felöntött málét zsírral is szokás meghinteni.”

Már ennyiből is látható, hogy a kásák és málék – és sült változataik – elnevezését illetően nagy a zűrzavar. Egyes ételek neve régióként változott – nemcsak receptje, hanem megformálása szerint is –, ugyanakkor egy-egy azonos elnevezés mást jelentett az ország nyugati vidékén, mint például az Alföldön. Jó példa erre az utóbbi években divatosá vált tócsi (tócsni, lapcsánka, cicege, kremzli), amely ugyancsak krumplikása, reszelt, nyers burgonya az alapja, de említhetjük parasztságunk másik megbecsült ételét, a kukoricamálét, amely

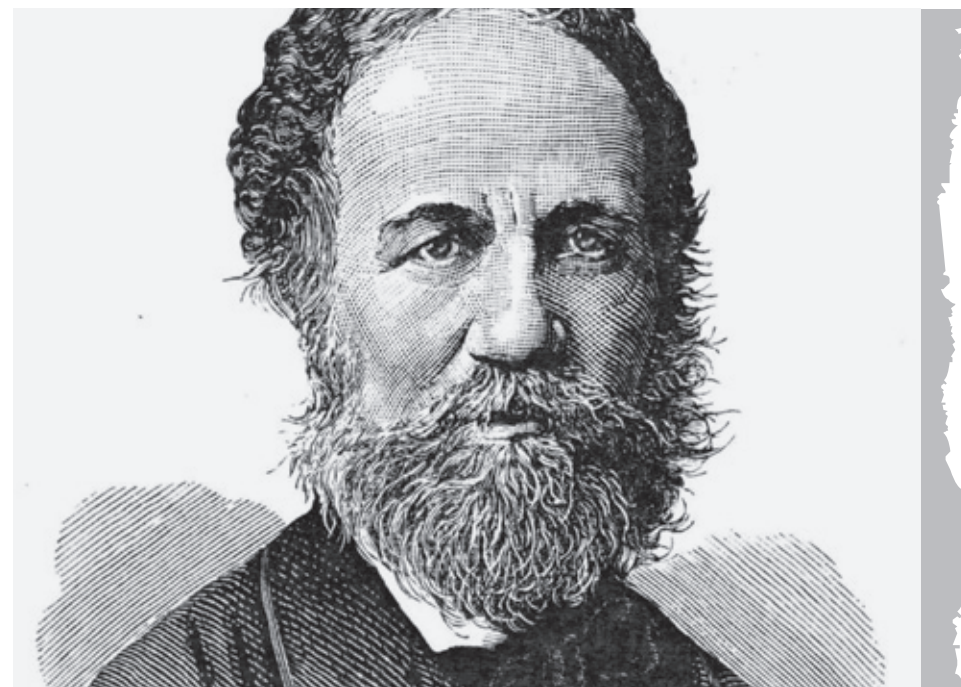

görhe, görhöny, görhő, zámiska, illetve prósza néven egyaránt ismeretes. Süttötték lepénynek, pogácsának, és egyben, tepsiben szétterítve, édesen és sósan egyaránt. A prósza – amely Csokonai szógyűjteményében „porosza” alakban fordul elő, s puliszkát jelent! – a köles jelentésű szláv „proso”-ra vezethető vissza. „Estére majdnem mindenkinek jutott egy bögre leves, sőt, hozzá legtöbbször egy karéj kenyér, pogácsa, vagy prósza is; a rácegresi cselédek jó dolga messze földön híres volt” – írta Illyés Gyula a *Puszták népében*. A prósza, azaz a kukoricamálé készítésének lényege: a lisztet forró vízzel összekeverték, utána néhány óráig, vagy akár másnapig melegen tartották, hogy megédesedjen. Ez az ősi eljárás a természetes, vagyis az édes kelesztés.

Hasonló kémiai folyamat az alapja a csíramálé készítésének is. Ennek sincs köze a kukoricához, hiszen elsősorban csírázott búzából és rozsból készítették. A gabonaszemeket több napig áztatták, s amikor megpuhultak, meleg helyen szétterítették, ruhával betakarták, rendszeresen locsolgatták, míg valóságos csíraszőnyeg nem burjánzott. Akkor az egészet összetörték, morzsolták (utóbb már darálták), és az így nyert savós pépre langyos vizet öntöttek, végül lisztet vagy darát adtak hozzá. Néhány óráig hagyták kelni, aztán zsírral megkent tepsibe öntötték, megsütötték. Ennek az egyébként nagyra becsült, és vitaminokban gazdag ételnek is sokféle elnevezése volt, íme néhány példa: biracs, köttés, csiripiszli,

szalados. A „szalad” szó valamikor a csírás gabona – Takáts Sándor történész (1860–1932) szerint az árpa –, illetve a maláta neve volt, miként a szláv nyelvekben (slad, slád) ma is az. Ez pedig talán azt jelenti, hogy a szalados gyökereit a sörfőzdek környékén kell keresni. Dömötör Sándor néprajzkutató (1908–1986) szerint feltehető, „hogy a sörfőzésnél elhasznált malátát a szegényebb rendű nép részére készített kenyér (panis confusanaeus) készítésénél rendszeresen felhasználták annak szaporítására”. A kicsírázott gabona felhasználásának másik módja volt, hogy lisztet őröltek belőle. Ezt később bármikor összekeverhették langyos vízzel, mindig megédesedett.

A csíramálé készítésének több variációja is kedvelt volt a magyar paraszti háztartásokban, ezek elsősorban a különböző gabonák és lisztfélék (darák) keverése, valamint elkészítési módja alapján alakultak ki. A kisült tésztát nem mindig ették magában, hanem megkenték tejjel, (hagymás) zsírral, vagy éppen töltelékkel készítették hozzá – akár még répából is –, de akkor formailag már béles volt. Jókai Mór többször emlegeti regényeiben a bocskoros nevű ételt, amely szintén a máléfélék nagy családjába tartozik. Annyival bonyolultabb, mint a csíramálé készítése, hogy búzalisztból tésztát kellett hozzá gyúrni, ezt úgy nyomkodták a tepsibe, hogy a szélét körben felgyúrták, s ebbe a „teknőbe” öntötték a szaladost. Hívták ezt bocskorosnak, héjas szaladosnak, de élt több változata is. Kiss Lajos

néprajztudós (1881–1965) említ egy Hódmezővásárhelyen divatos lepényt: a tenyérnyi tésztadarabokat háromsarkosra összehajtják, és vastagon megkenik sűrű tejföllel. Sütőlapáton a kemence szájába tolják, ahol néhány perc alatt megsül. Ezt az ételt is bocskornak hívták. Viga Gyula ismertet egy mostani palóc ételt, egy másikféle bocskoros málát (*Tájak, ízek, ételek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*, 2004), amelyben szintén egy archaikus magyar paraszti eledel emléke dereng föl. „A kiszitált kukoricalisztet tejjel, sóval, élesztővel összekeverték, tepsibe öntötték, tetejét olajjal vagy zsírral meglocsolva megsütötték. Azért nevezték bocskorosnak, mert a széleit vastagabbra hagyták, és ujjal még varrásszerű formát is nyomkodtak bele.”

A süttöt kásafélékről, így a dödöllérről is megállapítják az etnográfusok, hogy a szegényparasztság mindennapi táplálékát jelentették, ugyanakkor sok – főleg irodalmi – adat árulkodik arról, hogy ezeket az ételeket úri konyhák is készítették. Hogy ez mennyire magyar jellegzetesség, érdemes volna megvizsgálni. A tehetősebbek persze a maguk ízléséhez igazították az egyszerű eledeleket. „A kukoricadarát túrószacskóba töltik, úgy eresztik a forró vízbe, jól bekötve: tiszta munka az; mikor aztán jól megfőtt, kitöltik a fatálba, cinkanállal kiszagatják dödöllének, túrot hintenek rá, annak a hegyébe öntik a libazsirt, a feldarabolt libamájjal, olyan étel lesz abból, hogy a császár is megeheti” – írja Jókai Mór *A mi lengyelünk* című regényében.

Fehér Béla (*Debrecen, 1949*) évek óta a Magyar Nemzet heti tárcaírója.

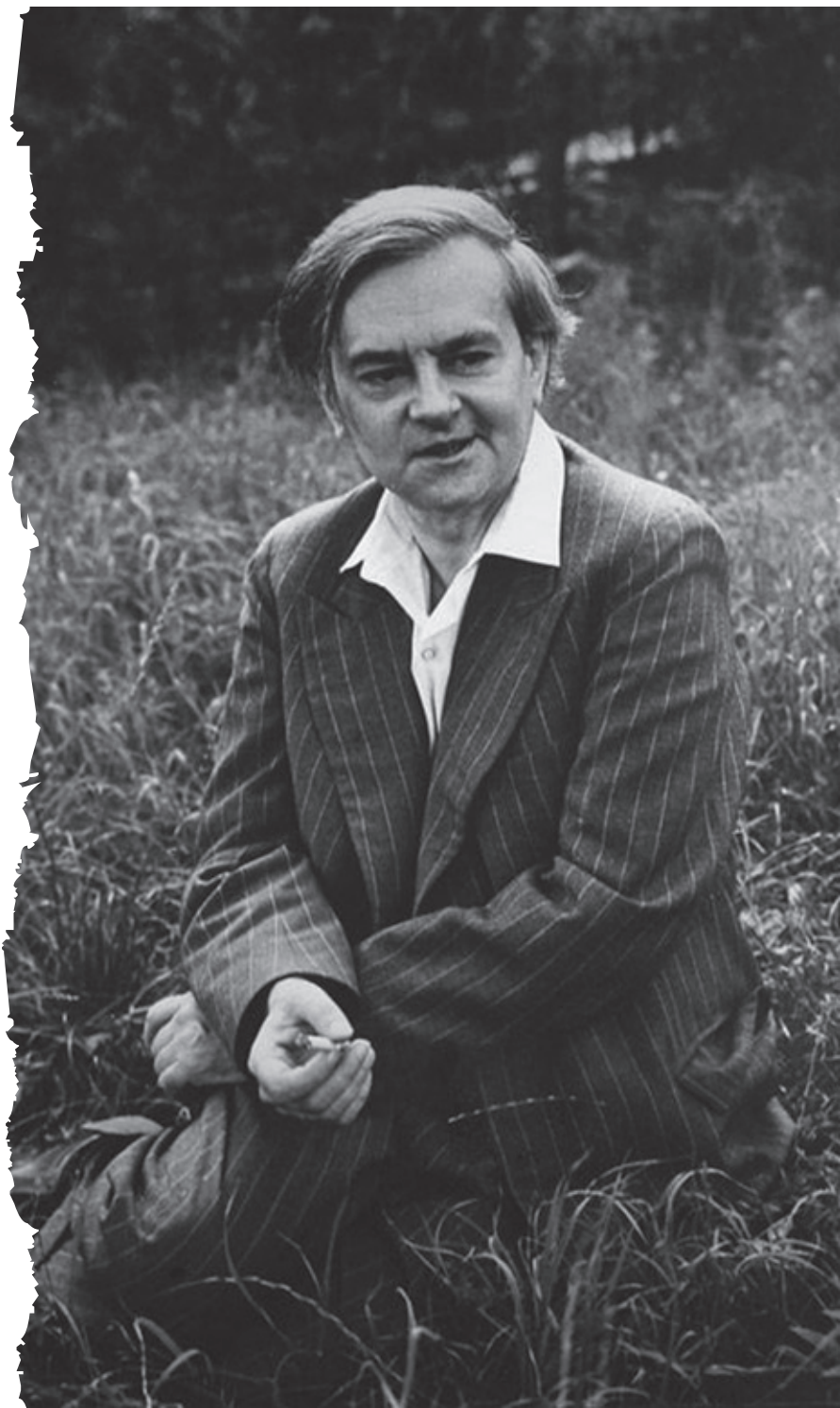
Az irodalom mellett a gasztronómia történetének kutatását tartja hivatásának.

A Magvető kiadó szerzője, legutóbbi kötete: Kossuthkifli (regény, 2012).

HOLLAMVEERES

Háy János

AKI PERZSELŐ SZOMJAT KELT A JÓRA

(Weöres Sándorról)

Már a névvel bajok voltak, nem volt egyszerű vörösnek lenni a fehérterror idején, mondjuk a húszas években, ráadásul úgy, hogy a papa Stromfeld mellett harcolt a Vörös Hadseregben. El is veszti tiszti rangját. Ezért kerülnek Csöngére, hogy ott a családi birtokon gazdálkodjanak. Messze mindentől, de leginkább a fényes tiszti karriertől, ami az apára várt volna. Persze vörösnek lenni később sem volt könnyebb, mert az igazi vörösöket a diktatúra idején egy duplavés névvel nem lehetett megtéveszteni. Pontosan tudták, hogy nem igazi vörösről van szó, s hát ezt meg is torolták, hogy nem jelent meg fordításon, gyerekversen kívül semmije negyvenkilenc után, s a szilencium egy 56-os gyűjteményes kötetben kívül egészen hatvanötig tart. Hogyan is lehetett volna igazi vörös, már kisgyerekként az anyagra épülő gondolkodástól idegenkedő antropozófiai körbe járt a mamával, akivel „lelkileg egymás jelenlétében éltek”, ahogyan Várkonyi Nándor, a pécsi barát írta. Várkonyi csöngői látogatásai során számtalanszor megtapasztalta az anya és a gyermek közötti szimbiotikus kapcsolatot. A törékeny, beteges fiú és az óvó, intellektuálisan és érzelmileg rendkívül érzékeny anya, túl könnyű lenne ezen a kapcsolati mezsgyén pszichológiai elemek felvillantásával továbbmenni, s netán eljutni az élete végéig madárhangon csicsergő örök gyermekig, amely félrevezető képet a mai napig őrzi a Weöresre gondoló közvélemény.

Ezt a kanyart kihagyva araszoljunk tovább az ideológiákhoz való viszonyon. Weöresben tulajdonképpen nem csak a vörös és barna ideológiáktól idegenkedik, ahogyan azok az ideológiák is idegenkednek tőle, a von Haus aus adódó kereszténységhez sem viszonyul a megszokott módon. Bár evangélikus iskolába járt, hogy persze onnét kicsapva járjon minden másféle iskolába, hogy nagy nehezen végül megszerezze az érettségit, merthogy mint írja magáról, „enyhe alkoholizmusban szenvedtem már abban az időben, s nemigen tanultam”. Szóval megvannak a keresztény alapok, s a költészet valahol mélyen végig őrzi, különösen a Jézushoz és Máriaéhoz való kötődést (gondoljunk csak a pazar *Hetedik szimfóniára* vagy a *Salve Reginára*), de e mellett, mintegy természetes kiegészítőként már egészen kis korában megjelennek a Kelet bölcselei. A hol Celldömölkön, hol Csöngén összeröffenő antropozófiai körben, ebben az osztrák zenész által szervezett csapatban összeverődtek a környék másképp gondolkodói, s nem ritkán külhoni mestert is fogadtak.

Szóval költőnk a mama szárnysegédéként ezektől az elszállt gondolkodású antropozófusoktól nem pusztán Annie Besant és Helena Blavatsky vagy épp Rudolf Steiner, a kor obskúrus gondolkodású hírességeinek nevét ismeri meg, de kezébe kerülnek a Kelet legizgalmasabb írásai, legfőképp az *Upanisádok*.

Hősünk már ifjúkorában pontosan tudja, hogy ő nem lehet igazi vörös és pláne nem lehet más szín, mert ő nem más, mint Weöres Sándor, e névnek minden velejárójával, a kiemelkedő egyediségével, s mindazzal a szokvánnyal, ami a másokhoz teszi hasonlatossá. Nem gondolta persze, hogy ez az egyediség némiképp azt is jelenti, hogy nem könnyen lel hazára e honban, hogy mélyebb lesz az otthonossága a mindenségben, hogy kicsit patetikusán fogalmazzunk, mint Magyarországon. Pedig a hazára lelésért elég sokat tett. Alig volt még tizenhat, már mutogatta és küldözgette a verseit. Az egyik Kodályhoz is eljutott (*Öregek*), s az akkor még egyáltalán nem ősz, de nagytekintélyű mester egy kedélyes kórusművet írt belőle. Híres gyerekzseni volt, mondhatjuk, aki a csöngei parasztudvar mellől egyszerre felkerült az országos kulturális színtérre, s talán az is marad, ha megelégszik akkori eredményeivel, de az alkotás terén a hirtelen ismertség számára nem a megelégedettséget hozta. Gyerekkorában mindenki költő, fejtegeti a *Vers születése* (1939) című, kezdő költőknek kötelezően ajánlott doktori értekezésében, csak az élet vagy a társadalomtól kapott gondolkodási konvenciók összetörik, aztán kényelmes sablonokba terelik a gyermeki képzeletet. Na, nála ez nem fog bekövetkezni, ebben betonbiztosan hisz.

A szombathelyi középiskolai csúfos karriert követően Pécsre kerül egyetemre, meg persze az egyetem mellé, mert az órákat, szó se róla, elég hézagosan látogatja. Itt csúszik be az életébe néhány meghatározó barát, mint Várkonyi Nándor, Fülep Lajos, hogy csak a legismertebbeket említsük, s ide érkezik a csöngei batyu mellé, amely batyuban benne van a Kisfaludy család csöngei érintettsége, Petőfi első szerelme, aki, mit ad isten, épp csöngei lány volt, s persze a meganynyi, akkor még nem lejárt szavatosságú népdal, ráolvasás, szóval emellé a batyu mellé érkezik egy másik, tele modern alkotóval: Kassák, Illyés, Trakl, Max Jacob. Ez utóbbi küldeménnyel végül is kirajzolódik az a szellemi alap, amire Weöres költészete épül: mítoszok, keleti bölcselet, misztikum, ez lehet az egyik alapkö, aztán a népdalok, bukolikus természetélmény, nevezzük az egyszerűség kedvéért Csöngének, a másik, a klasszikus magyar költészeti tradíció a harmadik, s az avantgárd a maga kísérletező, a múltat semmibevevő attitűdjével a negyedik.

Bár mint említettük, gyenge fizikumú volt, s némiképp a hangja sem volt karcos és férfias, a megmaradt hangfelvételek még ma is mosolyra fakasztják a hallgatót, mégis a korosztálya szószólója lett. Vass István, Jékely, Takáts Gyula, Tatay Sándor, Kiss Tamás, Csorba Győző számára ezidőtájt ő a viszonyítási pont. Kapcsolattartó és szervező. Legyen folyóirat, mondta, és mondták a többiek is, legyenek összejövetelek, legyen antológia, és lett vagy majdnem lett! Az efféle szervezkedésben, ami mindig is jellemezte és jellemzi az épp induló alkotók csapatát, mindig élen járt. S bár tudta, hogy másfelé irányul majd a költői útja, nem volt rest a legalázatosabb levelekkel megkeresni a kor nagyságait. (Egyébként a szinte szervilitásig eljutó jólneveltség amúgy is jellemző volt erre a korosztályra.) Egész fiatalon levelezésben állt Kosztolányival, Babitscsal, Füsttel, s tulajdonképpen a Kedves Mester behízelt megcsóválással bárkihez odafordult volna, akár Petőfihez, vagy Aranyhoz, Csokonaihoz, ha épp az élők sorában lettek volna ezek a legendás nagyok. Mindez nem zavarta abban, hogy barátai előtt bátran megbírálja a körbecsólt alkotókat. Hogy csak egy példát vegyünk, ekképp írt Babitsról: „Míg azt adta, ami belőle jött, modorosnak tartották. Mihelyt pózolni kezdett, 'Íme a prófétánk'”. Tudható persze, hogy a nagy „öregek” közül művésziileg Füst Milán állt hozzá a legközelebb, a formai merészsége és a tárgyiasabb világszemlélete miatt (ld. *Füst Milán emlékére*), s emberileg persze, mint mindenkihez abban a korban: Kosztolányi. S itt hadd legyen egy kalapemelés e régi Dezső előtt, hogy néha jó, ha van olyan mester, akit szeretni is lehet, nem csak csodálni. A mesterek persze először nem gondolták, hogy ez a vidéki nyápic kölök képes lesz a nagy Nyugat magasra tenni (amúgy érdekes mód női alkotókra legtöbbször nem vonatkozó) léccét megugrani, pedig képes volt, hisz már akkor képes volt bármilyen elvárás szerint verselni. S bár az induló vers nem a Nyugatban jelent meg, a korai években a legtöbb művet ott közölte.

Hamarosan kötet lett a versekből (*Hideg van*, 1934), egyelőre magánkiadás, aztán egy újabb (*A kő és az ember*, 1935), az is magánban, de már a Nyugat Kiadó által felcímkézve. Felvállalták, csak pénzt nem tettek mögé. De ez a figyelem szempontjából lényegtelen volt: a látszat azt mutatta, a nagyhatalmú Nyugat szerzőnket a kebelére emelte. Egy későbbi kötet, a mélység és gondolatiság terén fordulatot jelentő *Medúza* (1944) hozott egy új, sok éven át szellemileg meghatározó barátot, egy igazi mestert. Hamvas Béla, mikor kritikára megkapta a könyvet, rögvést észlelte a versben való gondolkodás újszerűségét, hogy ez az ifjú nem a hazai esztétizáló, moralizáló zárványban tapicskol. Nem fújja a régi nótát a költészet társadalmi szerepéről. Ezen túl látványos volt a pályakezdő költő filozófiai érintettsége, az európai gondolkodáson messze túlmutató bölcseleti horizontja.

Weörest tényleg lenyűgözte a Kelet, s egyáltalán a világ, ami a fűszáltól, az apró lepkéktől a gigantikus égboltokig tartott nála. Ezzel az ívvel ki is rajzoltuk Weöres költészetének térbeli kiterjedtségét, mert tényleg úgy ingázik az idő és a tér nyújtotta távlatok között, mintha ez a fajta minden ember számára kényszerű behatároltság számára nem létezne. Neki az ókori Egyiptom vagy Babylon útjai vagy a csillagközi járatok épp oly otthonosak, mint másnak a Nagykörút.

A fiatal költőnek hamar érkezik vállveregetés, s nem csak erkölcsi értelemben. Az első kötetre Baumgarten-jutalmat kap, s mire jó a pénz, a szemléleti horizont növelésére: észak-európai körutat tesz, rögvest meg is jelenik a költészetében a norvég táj, amit aztán annyi más hely (Róma, Amalfi, Plovdiv) követ még. Mikor megkapja a Baumgarten-ösztöndíjat is, a pénzből nyakába veszi a keletet (1937–38). A cél a Keleti bölcelet egyik szülőhazája: India. Az útról írt naplója tanulságos olvasmány nem pusztán azért, mert át lehet élni egy háború előtti nagy utazás lázát, hanem mert mindennél valóságosabban ismerhetjük meg a láztól égő utazót.

A mai olvasó sokszor hajlamos Weörest a vékonyka hangja, apró termete miatt olyannak látni, aki tulajdonképpen örök sérüléseket hordoz magán, először, hogy kiesett az anyaölből, aztán, hogy nem járhatott oviba. Hogy olyan ez a költő, aki az oviajtó előtt toporzékol, hogy engedjenek már be végre, írok ezernyi gyerekverset, csak nyíljon már ki a kapu, holott nem. Egy végletesen elszánt és rettentően céltudatos alkotóról van szó, aki tisztában volt azzal, hogy idegen lesz a magyar poézis terepén, hiába a megannyi forma, a nyelv szinte zsonglőrszintű használata. Amit ő csinál, el fog ütni a szokványtól, de ennek ellenére ki kell tartani mellette, egy pillanatra sem meginogni, kivárni, míg a szokvány változik hozzá, s nem ő a szokványhoz.

Talán a keleti világ megismerése, s különösképpen az öreg mester, Lao-ce (akit később magyarul is) beható tanulmányozása hozza meg számára azt a belátást, hogy nem a világ dolgainak szemlélete, hanem a dolgokban benne lévő élet az alapja mindennek, s így szinte önkéntelenül is eljut a költészet mindenkori, de a huszadik században gondolatilag is tematizált alapproblémájához, ki beszél a versben és hogyan. A nyugatos ősök jól tudták, hogy a versben megragadott világról teljes azonosulással már nem lehet megszólalni. A versben megszólaló én nem lehet a dolog megtestesülése. Amortizálódott az a kompakt világszemléletre épülő közösségi háttér, ami a dolgokkal való egyértelmű viszonyt szente-

sította. A nagy közös eszmék és eszmerendszerek megroppantak. A romantika gigantikus víziója az isten megürült helyére aspiráló alkotóról a kukába került. Minden azonosulás gyanúba keveredett. A világról úgy kell beszélni, hogy lát-szódjék, mi rálátunk a világra. Nem mi vagyunk a világ, a dolog, a problémák, mi azok vagyunk, akik erről beszámolnak. Az efféle reflexív látásmód hozadéka, hogy a versben beszélő én fel tudta adni a heroikus szerepét, ugyanakkor számolni kellett azzal, hogy ez a beszélő a világot mindenekelőtt leírja, nem kevés-szer moralitásokba csúszva, s nem engedheti a világot beszélni magáról. Elég csak két ikonikus versre, az *Esti kérdésre* vagy a *Hajnali részegségre* utalni, hogy lássuk, a világ külső leírtságként jelenik meg, s bár nincsen váteszi szerepvállalás, a versalany patetizmusa, önmagától való elragadottsága, hogy én vagyok a szemlélő, aki mindezt látja, aki minderről beszámol, kétségbevonhatatlan. Mintha e leírással világot teremtő alkotó elragadtatottságának lenne a paródiája a *Kisfiúk témáira* egyik darabja: „Apukám házat épít. / először a kéményt, borzasztó nagy füsttel. (...) / Mikor a ház leér a földig, / apukám azt mondja: Ujjé!” Ha e kor világlírására vetünk néhány pillantást, anakronizmus ez a fajta világmegközelítés (gondoljunk csak Ezra Poundra, Eliotra). S hogy ennek létjogosultsága lehetett, egészen addig, hogy a hivalkodóan moralizáló *Jónás könyve* megszülethetett, mélyen összefügg a korállapotokkal, azzal az elzúlló magyar közélettel, ahol a morális szerepvállalás jelentősége hihetetlenül megnő.

Weöres számára, akit a kor moralitására épülő közzgondolkodása költészetileg nem érdekelt, egyértelmű volt, hogy fel kell számolni a reflexivitást és teret engedni a tárgyi elevenségnek, vagy másképp fogalmazva, a tárgyi érzéki közvetlenségnek a versben, hogy a dolgok legyenek benne, ne pedig a dolgokat szemlélő, netán megítélő én. Ugyanakkor hamis útnak vélte, ha teljesen kiiktatja a szubjektumot, mint tették kortársai, hogy az egyén egyáltalán ne legyen ott, hanem csupán a rideg verstárgyak, amely úton Nemes Nagy vagy épp Vass István költészete haladt. (Érdemes minden magyarázat nélkül egy pillantást vetni néhány Nemes-Nagy sorra, hogy világosan lássuk, miről van szó: Nagy, sárga ég. Egy hegygerinc/ súlyosodik a sima rétre – kezdi a *Fenyő* című verset, vagy egy másik: Tanyaház. Nincsen ablaka./ Homokkal foltos, szürke gyep/ lapján magányos kövület – *A lovas*.) Kell szubjektum, véli Weöres, hisz ha nagy eszményeket fogalmaz meg, ha nagy, világméretű gesztusokat tesz, azok nincsenek meg érzékelő és átélő szubjektum nélkül. Szubjektum nélkül az efféle költészet nem más, mint versbe szedett gondolati konstrukció. Kell a szubjektum és kell tárgyi elevenség, de nem kell újra vátesz, világot megváltó hős, népet vezető lángoszlop.

A probléma megoldása korántsem olyan egyszerű, de mégis, ha valaki hagyja, hogy a belső meghatározottsága irányítsa és ne a kordivat, az eredmény megszületik, ahogyan megszületett Weöresnél. Az egyik irány, ami alapérdeklődéséből adódóan kézenfekvő volt, a mitologizálás. A mítosz, ami mindig személyességgel átítatott történet, aminek a létre vonatkozó elevensége kétségbevonhatatlan, ami minden személyesség ellenére feltételezi a kollektív és nem individuális mögöttes elvárást.

Weörest mindig is érdekelte az elpusztult és lehetséges birodalmak története. Már pécsi éveiben elkezdte felépíteni egy soha nem létezett világ irodalmának történetét. „Szabatosan, korszakokra osztva – írja Várkonyi Nándor –, jellemezve az irányzatokat és méltatva a kiváló tehetségeket; gondolom, karikírozni akarta a szabályszerű irodalomtörténeteket”. A szemtanú szerint példátlanul groteszk és mulatságos mű Hamvashoz került, de a bombázások során megsemmisült. Ám hiába a pusztulás, Weöres még idős korában is idézgetett belőle. Az irodalomtörténet helyszíne egy fantáziabirodalom, Mahruh óriási őscsillag. Tárnya az itt megtelepedett népek többmillió évnyi irodalma aranykorral és ezüstkorral, ahogyan az kell, nagy pusztulásokkal. Ennek a valahai világnak állít emléket a *Mahruh veszése* (1952), ez a méretes mű, ahogyan számtalan más mitikus ősköltészeti korra vonatkozó írás is, mint például az *Endymion* (1943) vagy az *Atlantis* (1944). Amúgy megszámlálhatatlanok a versekben felépülő valós vagy kitalált történelmi vagy mitológiai múlthoz köthető világok. Ezzel Weöres megelőzte a hetvenes, nyolcvanas években főként a posztmodern képzőművészetben (s persze az irodalomban is) jelentkező, archaikus világokat és magánmitológiákat építő és modellező attitűdöt (gondoljunk csak Tandori, e mai Dezső verébmitológiájára, vagy épp Oraveczi hopi indián verseire).

A mítoszokban Weöres kiépíti azt a gondolatvázat, ami valójában egész költészetét meghatározza. Ellentétes pólusokon feszülnek meg a versek, közülük a legfontosabbak a férfi és a nő, a fent és a lent, az élet és a halál, a test és a lélek, s persze a rész és az egész. Költészete mintha újra és újra nekiindulna, hogy feloldja ezeket a szembenállásokat, hisz létezik valahol egy ősi egység, ahol nem esnek részekre a dolgok, ahol lehámlik a világról mindaz, ami a dolgokat szembeállítja. Ezzel sikerül elkerülnie a moralitás problémáját. A jó és rossz megkülönböztetését az örök egybe való visszahelyezkedés automatikusan felszámolja. A jó és a rossz morális paradigmája csak a csonka, sérült világban létezik, az egységben, az egyben ennek már a felvetése is teljességgel okafogyott. S ezzel együtt a versben beszélő szerepe is egyértelmű, hisz ő is a szétesettség előtti világból értelmezhető, ahol minden egy, magyarán ő sem lehet más, nem lehet olyan,

aki nem azonos a dologgal. Weöres gigantikus méretű versei ezen a hálón mozognak, s persze a szövegektől emiatt egyáltalán nem idegenek a hatalmas nyelvi, fogalmi gesztusok: őszanya, barlang, vízözön, teremtő, teremtés, üresség, semmi, idegenség, állandóság, változás. Példaképp érdemes ilyen szempontból fellapozni a *Hatodik szimfóniát* ezt a nagyívű világépítő költeményt. De ugyanezt éri el Weöres azokkal a versekkel, amelyekben a világra rácsodálkozó, a világ szét-esettségét még egyáltalán nem észlelő gyermeki szemléletből szólalnak meg.

Ebből a mitikus vagy épp gyermeki világteremtésből szervesen fakad Weöres örökös szerepjátéka, az átváltozások, az álruhába bújás szüntelen jelenléte a költészetében. Egyáltalán nem lepődünk meg, ha szerzőnk Médeia vagy Orpheus köntösében lép elénk, ha egy ókori kínai költő vagy egy középkori lovag jellemét viseli, netán Jancsi bohócét. Az elragadtatott versalany felszámolását, az individualizmusba süppedés elkerülését szolgálja a más-más mundérba bújás is, hisz ilyenkor nem kérdőjelezhető meg, hogy ki beszél, mért beszél, és mért úgy, ahogyan beszél. Mondhatni, míg a nyugatosok a versen belül teremtették meg a referencialitást, a reflexivitást, Weöres visszább lép, és valójában már a versen kívül létrehozza az eltartási teret, hogy később a versen belül ne okozzon fejfájást a szubjektum jelenléte. Én vagyok a, és itt megnevezi az elbeszélőjét, ezzel kijelöli az elbeszélő kompetenciaterét, s innétől kezdve az ő kezét fogva, problémamentesen haladhatunk a versen át.

Természetesen minden művészi megnyilvánulás egyben mimikri is, ám hogy ezeket a kosztümöket ki mennyire gyakran cserélgeti, illetve a feltételezett belső éntől mennyire távoliak, nagyban különböznek az alkotók. Ha mondjuk József Attila áll a skála egyik végpontján a belső énhez látványosan közeli versénjével, a túlponton Weöres helyezkedik el. Weöres képes akár egy vízözön előtti költő hangján megszólalni, de nem idegen tőle a rigmusokat dűnyögő népdalszerző, a latinos ritmusokba feledkezett barbár, a szofisztikált bölcselő. Az olvasó számára az efféle göncök viselése akkor okozhat problémát, ha túl soknak érzi az ornamentikát, az álarc és az általa használt nyelv artisztikumát. Ekként a fantasztikus műgonddal megírt és felépített *Psyché* (1972) esetében jelen sorok íróját csak az alkotói bravúr tudja ámulatba ejteni. Annyira leköti a figyelmét, helyesebben elkápráztatja a dizájn, hogy tulajdonképpen a műben megragadott létélményekig, amelyek miatt olvas egyáltalán az ember, sajnos már nem jut el. Bár van egy elvitathatatlan jelentősége ennek a retrospektív játéknak: Weöres itt példáját adja, hogy milyen lett volna a magyar költészet, ha mentes a nemzeti gondolat ballasztjaitól, ha mondjuk Vörösmartynek nem kell lángoszlopnak lennie épp a legaktívabb alkotói periódusában.

A Lónyay Erzsébet történetétől kicsit idegenkedő számára fontosabbnak látszódhat egy nem teljesen önálló munka, a *Három veréb hat szemmel* (1977), amely antológia anyagaival, tágabb értelemben a régi magyar költészettel való foglalatosság némiképp hozzájárult a *Psyché* látványos teátrumához. Weöres kis irodalomtudósi segítség mellett hozzálátott, hogy a magyar költészet elfeledett gyöngyszemeit előbányássa. Az éveken át tartó munka eredménye lett ez a szokatlan antológia, amelyben még az irodalomban járatos olvasó is Farkas Andrástól Szentessy Gyuláig szinte kizárólag ismeretlen neveket talál. S ha feltűnik egy-egy ismerős, mint Jókai vagy Madách, biztos olyan szöveggel van jelen, amiről az alkotó már életében elfelejtkezett. Weöres lepucolta róluk a port, s tette így élővé újra a szövegeket, filológiai pontossággal, ugyanakkor sokszor tréfás jegyzettel megsegítve az ismerkedést. Alternatív magyar líratörténetet kapunk, de talán mégsem ez, hanem egy radikális szemléletváltás a kötet újdonsága: a szokásos irodalomtörténeti megközelítéssel szemben, ahol a szerzőket tekintjük alapvető szervezőerőnek, itt a szöveg kerül a centrumba. Mindegy, hogy a szerző írt-e valaha is még egy érvényes költeményt, ha van neki egy, s azt Weöres megtalálta, az jogosult a szereplésre. Ugyan többnyire néven nevezett szerzőkről van szó, de a válogatás módja olyan, mintha népköltészet volna. S hogy milyen anyag született, bárki utánajárhat, nem fog csalódnai.

A reflexivitás felszámolásának, s ugyanakkor a dolgok eleven jelenlétének másik útjaként a játékoság kínálkozott. Kínálkozott a szó szoros értelemben, hiszen Weöresből ez alkatilag fakadt. Közhelyszerű ezt felemlengetni, hisz ez az egy, amit mindenki tud e kies honban, hogy költőnk a legnagyobb nyelvjátékos, mondhatni a nyelv muzsikusa, a ritmus akrobatája. Bár ha megpiszkáljuk, e konszenzuális tudás mögött mi rejlik, akkor csak néhány óvodai emlék rémlik fel, s pár megzenésített vers, holott az életmű egyik lényeges terepe a játékoság a szó legtágabb, s nem pusztán ritmikai értelmében. Maga a mítoszok építése is egy hatalmas játék, amelyek megvalósulásukkal egyszerre hitelesítik, s egyben játékhelyzetbe is emelik az ott megfogalmazott világmozgató eszméket, s persze az olvasót is. De játékot találunk a formák terén, a vizuálisan megkomponált versektől a szonettekben és keleti versformákon át a népdal-, mondóka-, ráolvasás-imitációkig. Játék a különböző zenei formák nyelvi megépítésében (számtalanszor csak egy zenei forma vagy tánc van megadva a vers címeiként: *Szimfónia*, *Fuga*, *Négy korál*, *Canzone*, és se szeri, se száma a daloknak,

táncoknak, nótáknak s egyéb zenei megjelöléseknek). S játék persze a ritmusokban, vegyük csak a *Rongyszőnyeget* (I-III, de főleg az elsőt) vagy a *Magyar etűdök* gyűjteményét, vagy a *Harminc bagatell*t. Ezek a kötetek mintegy tárházai a legkülönbözőbb magyaros és szimultán ritmusoknak és rímlehetőségeknek, nyelvzenei ötleteknek. Persze minden játék mögött ott a játékos, aki lehetőséget kap, hogy a lehető legtisztább módon rácsodálkozzon a játékban feltáruló világra, mintha soha sem látta volna azokat a fantáziabirodalmakat, mintha sohasem hallotta volna azokat a ritmusokat, verszenéket.

Itt érdemes egy pillanatra megállni, s kicsit elgondolkodni a ritmuson, mint tartalomformáló erőn. A ritmus minden hiedelem ellenére nem rendelkezik jelentéssel. Bár elvileg el lehetne képzelni, de a gyakorlati vizsgálódás során könnyű belátni, hogy egy-egy sorminta fölé a legkülönbözőbb érzelmeket és jelentéseket komponálhatjuk, s komponálják is a költők. Nézzük csak a szonettet, mint köteléket, hány és hány tónusban írottat ismerünk, akár csak egy cikluson belül, mint Szabó Lőrinc *Tücsökzenéjében*. Weöres itt mégis megkísérli a lehetetlent: a ritmus jelentéssel való megtöltését. Vegyünk egy példát: „Csipp,/ csepp,/ egy csepp,/ öt csepp,/ meg tíz:/ olvad a jégcsap,/ csepereg a víz.” Senki nem vitathatja, hogy ebben a kicsi szösszenetben a ritmusból adódó hanghatások a szavak jelentésén túl teremtő erővel vesznek részt az esemény megjelenítésében. De hasonló okból utalhatnánk a *Megy a kocsi, fut a kocsi* vagy a *Szív dobban kezdetű* versikére. Az *Etűdök* számos versét önkéntelenül is úgy olvassuk, hogy tulajdonképpen nem vagy alig figyelünk a szavak szótári jelentésére, a ritmus hozza, hogy mit kell gondolnunk vagy inkább éreznünk. A ritmus, amiben észrevehető, hogy Weöres nem csak hosszú és rövid szótagokat különít el, hanem a rövideken és a hosszúkon belül változatokat, rövidebbeket és hosszabbakat. A hosszúk nem egyforma hosszúk, a rövidek nem egyforma rövidek. Ezek a versek rámutatnak arra, hogy nem pusztán a verstankönyvek szigorúságában értelmezhető a nyelv ritmikája.

A versritmussal jelentésértéket teremtő írói gesztus felveti a mai napig konzervatív ritmikai alapokon álló magyar költészetben a versritmus átértékelésének lehetőségét. Elsősorban a dallam felől, de nem csak onnan, hanem a jelentés irányából is. A gondolkodás e téren egészen odáig juttathat, hogy a szótagok, szavak hosszúsága adott esetben függhet a szavak jelentéstartományától is. Hogy nem ugyanolyan ritmikában értelmezzük, ha azt olvassuk: *Én vagyok az, aki nem jó/ Fellegajtó nyitogató*, vagy ha azt: *Én vagyok egy jó nagy tahó/ Vécéajtó nyitogató*. Vagy, ha tovább megyünk a népdalon, a *Sírok alatta eleget*, vagy *Pisálok egy jó meleget sorok ideje épp a jelentésük mélysége vagy sekélyességé-*

ge révén hosszabbnak, illetve rövidebbnek érezhető. Bár hozzá kell tenni, a fen-
tebbi megállapítás lehetséges igazságában e sorok írójával senki nem osztozik.

Az *Etűdök* a ritmus-kérdéseken túl felvetik Weöres költészetének legnagyobb kísértését is: a nyelvben ilyen könnyen mozgó alkotó gyorsan elcsúszhat a dal-
lam irányába, ha nem figyel oda, s nem eléggé koncentrálna a belső tartalomra. Maga Weöres is érzékeli a technikai magabiztosság veszélyét, méghozzá egé-
szten a pálya elején. Így ír a számára végre igazi mélységet meghozó *Medúza*
című kötet összeállításakor 1943-ban: „Eddig azért volt nálam a tartalom mindig
satnyább a formánál, mert valahogy visszásnak éreztem, hogy versben mond-
jam el azt, amit prózában is elmondhatnék”. Ám hiába a korai belátás tartalom
és forma tekintetében, a probléma úgy látszik, végigkíséri ezt a terjedelmes
életművet, hogy egy-egy időszakban bele is ragadjon a dallamos világleírás-
ba, némiképp tét nélkül. Főleg az öregkori, a *Psyché* megírása utáni költészet
hatalmasodik el a ritmus, mint legfőbb támasz, de senki ne vessen szerzőnkre
követ, hisz van egy életkor, amikor az ember már nem teszi le a botját, sőt, így
még lenyűgözőbb, hogy időről időre botra támaszkodva is képes célba érni,
megelőzve néhány feszes izmú futót.

Ahogy a szerepvállalásban és a ritmusok terén színes a jelmeztár, Weöres az
a költő, aki versépítkezésben és dikcióban is a lehető legszélesebb teret járja be.
Nem idegen tőle a sokszáz soros hosszúvers, de attól sem retten meg, hogy
egy sort, netán egy szót, egy metaforát (pl. Tojáséj) versnek tekintsen. Rímtelen
szabadverseket éppúgy ír, mint nyugati vagy keleti versformákba törteket, min-
dent persze bravúrosan megoldva, vagy épp olyan formakötötteteket, mint az
Átváltozások szonettsorozata, amiben a kötetet finoman megújítja. Ír hangulatos
életképet, ahol tényleg csak egy táj, egy szemvillanás van megragadva, miként
tisztán gondolati verseket, szürrealista asszociációkat, az automatikus írással ké-
szült szinte mágikus költeményeket, ahogyan hagyományos képépítkezéssel
készült verseket is. Aki Weörest hajlamos pusztán a formát virtuózan kezelő alko-
tónak tekinteni, megfélekedzik azokról a prózaversekről, képversekről, az avant-
gárd alkotási módszereket követő, kísérleti művekről, amelyek teljesen más alko-
tói alapállásból születtek, hogy csak az örök antológiadarab *Téma és variációkra*
vagy a *Collage*-ra utaljak. Az életmű tulajdonképpen gyűjteménye a huszadi-
századi poézis majd minden lehetséges formái megoldásának, tárháza az alko-
tási technikáknak, és ezen túlmenően ámulatba ejtő a tematikai sokszínűsége.

Hogy pontosabban megértsük, e költészet milyen alapvetésekkel dolgo-
zik, kanyarodjunk vissza kicsit az alkotói periódus harmadmetszéséhez, amikor
megszületik Weöres minden bizonnyal leghíresebb értekező műve, *A teljesség
felé* (1945). A könyv a misztika iránt rajongó korunk egyik kedvelt olvasmányává
vált. *A Bóbitától a Teljesség felé*, tulajdonképpen ez lehetne egy magyar gyerek
nevelődésregényének a címe, hisz a gyerekköltészet szimbolikus alakja e könyv
révén belekeveredett a különböző igazságosztók és életmódtanácsosok csapa-
tába, ahol nincs ember, aki az ocsút el tudná választani a búzától. Weöres könyve
alkalmas erre a szerepre, imitt-amott bombasztikusan teszi oda az életvezető
gondolatot, némikor kicsi hatásvadászattal, s persze a közhely gyanúját sem ke-
rülheti el. Erre a korabeli kritikusok is felhívták a figyelmet, talán a kelleténél szí-
gorúbban, bár tagadhatatlan, e metafizikai tételekben bővelkedő mű akkor szü-
letett, amikor épp a fizika jelenléte volt orrbavágó. Mégis alapvetés ez a könyv,
hisz Weöres ebben fogalmazta meg gondolkodásának főbb elveit, amelyek
mellett tulajdonképpen élete végéig kitart. Itt rajzolódik ki az a moralizálással
szembemenő, a felszín zavarait lekicsinylő világértelmezés, amit tetten érhetünk
a versekben is. A felszínen feszül a jó meg a rossz ellentéte, ám a dolgok mélyén
mindez feloldódik, a felszínen feszül az igazság és hamisság ellentéte, de ez a
dolgok mélyén feloldódik. Megfogalmazza a közösségi változtatás, a társadal-
makban való cselekvő részvétel lehetetlenségét, elfordul a külső valóságtól s
felmagasztalja a kozmikus harmóniát, amelynek elérése az emberi lét egyedüli
célja. Immáron tényszerűen papírra kerül az, ami miatt szerzőnket oly sok vád
érte e mű megírása előtt, s méginkább e mű megírását követően. Hogy közéleti
érdeklődése a nullánál is lejjebb van, hogy nem akar a társadalmi gondokkal
foglalkozni, hogy kivonja magát, s persze a költészetét is a hétköznapi cselekvés
közegéből, hogy úgy valósul meg ez az életmű, hogy konkrétan alig-alig vehető
észre, milyen történelem zajlik a háttérben. Persze az eddig írottakból világó-
san látszik, hogy Weöres az alkotói felelősség kérdését más terepre helyezte, s
ott engedményeket nem adva következetes. *A teljesség felé* szövegét bogarász-
va láthatjuk tézisszerűen megfogalmazva azt a gondolati hálót, amire Weöres
a költeményeket feszítette: a már korábban is említett ellentétek, antipólusok
rendszerét, amiben a versalany afféle közvetítőként, vagy kötőzölegényként pró-
bál működni, vagy a játékosabb versekben afféle első rácsodálkozóként.

De hiába a metafizikai célok kapcsán a felelősségvállalás, Weörest örökö-
sen elérte az idegenség vádja. Hogy nem fakad szervesen a magyar költészeti
hagyományból. Szokatlan téma, szokatlan gondolatok, s persze szokatlan a
versben megszólaló én. Látványosan kerül a magyar lírikusoktól megszokott

közösségi szerepvállalást, a közéletiséget. Bár Weöres ezt nem tartotta teljesen helytálló érvelésnek, egy interjúban azt mondta, „csak annyiban vagyok izolált én, amennyiben közösségi küldetésemet izolálják”. De kétségtelen, az ő közösségi küldetése máshonnét hozott hírt, mint a vele egyívású vagy korábbi költőink. Egy pillanatra sem tudta elfeledni azt a metafizikai teret, aminek képviselőjét felvállalta. Még az annyira szociálisan érzékeny darabokban sem, mint a *Kuli*. A játékos verset a végére olyan finoman megcsavarja (Kuli neem tud meghal!/Kuli örök/ csak guri-guri), hogy az visszamenőleg is a lét, nemlét pólusain feszül meg. Ugyanez mondható el a *Tapéta és árnyék* című képversről, ami a beiktatott négy soroson perdül meg (EGYSZERRE KÉT ESTE VAN/MINDKETTŐ CSAK FESTVE VAN/HARMADIK AZ IGAZI/KOLDUSKÉNT ÁLL ODAKI), s válik az életmű egyik fénypontjává. Persze nem pusztán a metafizikai érzékenység oka az idegenségérzetnek. A sokszínűség, a humor és ironia aktív jelenléte, a bátran felvállalt erotika, a játékos kedv és a tragikumban is megbújó derű is elkülönítette a magyar költészeti hagyománytól (akár még a kortársak költészetétől is), amely hagyomány minden objektivitásra, reflexivitásra való törekvése ellenére féltve őrizte saját, s méginkább a versben megbújó én patetikus, kicsit magasztos szerepét. Elég csak a kor egyik minden kétséget kizáróan legnagyobb versére, az *Apokrifre* gondolnunk, hogy igazolva lássuk a költői szerepvállalás teatralitását (Mert elhagyatnak akkor mindenek – kezdi a költeményt Pilinszky, Magam talán középre állok – írja másutt). Ezzel együtt azonban látnunk kell, hogy épp azt a költőt éri a szakma részéről a különbség vádja, aki amúgy képes a legközvetlenebb módon megszólítani bennünket, akinek a közvetlen beszéd a mindennapi kenyere. Mintha egy költészetet lehetne pusztán a költészeti minták és elvárások irányából értelmezni, megfedkezve az átütő hatásáról, a máig tartó (s ki tudja, még meddig tartó) eleven jelenlétéről. Hisz mindenkinek van legalább három Weöres-verse, ami ha nem lenne, kerülni kéne a nagy szavakat, de mégis azt kell írni: csonkább lenne az élete. Ki a *Jancsi bohóc szerenádját* mondaná, ki a *Kisfiúk témáira* hét kis vicces szövegét, ki a *Valse triste*-et, ki a *Rumbát* vagy a *Rock and rollt* a *Harminc bagatell*ből, ki mást, s van olyan is, aki úgy mondana egy verscímet, egy versrészletet, hogy fogalma se volna róla, hogy Weöres írta, hisz a versek egy része közzsájon forog, s tulajdonképpen része a mindennapi nyelvhasználatnak. (Bóbita, ezt hallom, mikor épp írok, kutyát sétáltatni megy a szomszédom. Miért lett ez a neve, kérdeztem pár napja, mert annyira bóbitás, mondta a legnagyobb természetességgel, mintha minden magyar számára egyértelmű volna, mi az, hogy bóbitás.)

Persze lassan, a hetvenes évekre ez a Sanyikaként született és Sanyikaként megöregedő mester is domesztikálódott. Elismerések jobbról, balról, közönségtől, hivataloktól, de a szakmában mégsem vált teljesen otthonossá, ahogyan halálát követően sem. A lezárult életműről az a közkeletű frázis kereng, hogy holtág, követhetetlen, inkább kerüljük ki, mintsem belebotoljunk, mert csak megzavar. De hogy lehetne kikerülni ezt a gigantikus építményt, aminek melléképületei hol itt, hol ott felbukkannak óvodás korunktól életünk végéig. Egyáltalán, mi az, hogy holtág? Minden jelentékeny alkotó holtág. Nem lehet követni, akik követik, szánni való utánczók lesznek. Holtág, s egyben épp az ellenkezője, tápláló vize a leendő folyóknak, persze mikor sok más társával együtt belefolyik egy újabb költészet folyamába, már senki nem értelmezheti őt különállónak. A költészeti tradíció nem úgy öröklődik, mint a szülők genetikai adottságai, nem lehet rápirítani az új költészetre, hogy az orrod Csokonaitól van (vagy rosszabb esetben Zrínyitől), a szájad meg Adyától, József Attilától a lelki sérüléseid, Kosztolányitól a simulékony modorod, Füst Milántól a sértődékenységed és a rendbontásra való hajlam. Nem lehet megnevezni egy testrészt, még a harmadik szemet sem, hogy az Weörestől van, holott mindannyian hordozunk valamit ebből a költészetből, az is, aki mélységesen megveti, hisz az elutasítás is ennek a finom erővonalakra hangolt költészetnek a jelenvalóságáról árulkodik.

A fanyalgók legtöbbször a túlduzzadt és túlon túl heterogén életműre panaszkodnak. S ebben van némi igazság, Weöres életműve a kezdetektől fogva hihetetlen tempóban dagad, hisz szerzőnk olyan kedvvel ír, hogy az olvasó nem is tudja, minek örüljön jobban, a verseknek vagy annak az elemi erejű akaratnak, amivel a versek létrejöttek, a szövegek derűjének, avagy a derűs alkotónak, aki hisz a teremtés erejében. „Ez a művészet csodája – írja Fülep Lajosnak a humor terén nem fukarkodó alkotó –, hogy az ember sokkal nagyobbat szarik, mint ami a seggén kifér.” A versek vaskos gyűjteménye, a kiterjedt levelezés, a sokezer oldalnyi versfordítás, s nem utolsó sorban a drámák léte a kezdő költők számára maga a rémület! Bevenni lehetetlenség, ebben csak eltévedhet az ember, s végül benne ragad, mint egy labirintusban. Holott nem. Inkább hasonlít az itt való bolyongás egyfajta nagy, világméretű utazásra, izgalmas kalandokkal, váratlan eseményekkel, amire minden olvasó bátran vállalkozhat. De invitáljon maga a szerző, a *Köszöntő* című, belőlem mindig könnyet követelő vers kezdő soraival: Nem szándékom, hogy kérjelek a jóra. / Perzselő szomját kelteni a jóra: ezért jöttem. Hát ne szalassza el senki oltani a szomját.

Háy János (Vámosmikola, 1960) József Attila-díjas költő, író, drámaíró.
Új regénye: Mélygarázs (Európa Kiadó).

Marton László Távolodó

BAKELITSOMJ

(részletek egy zenés naplóból)

06. 24. WINGS OF DESIRE

Tegnap hazatért az égiek közé Peter Falk. Régóta morfondírozott már rajta, aztán nyilván elege lett. Egyetlen szárnyshintás, és huss, angyalosan távozott. Persze volt, akinek feltűnt: egy pillanatra más színt kapott *Berlin fölött az ég*.

Én sem tudtam úgy tekinteni rá, mint azelőtt. Mintha ezzel búcsúzna Falktól a „rokonsága”, az ugrott be, ahogy a filmzenét felraktam. Nick Cave, Laurie Anderson, Simon Bonney és Rilke, együtt a család.

„Az angyalok mi magunk vagyunk” – mondta nekem Laurie, amikor a *Strange Angels* című albuma és a

Wenders-film kapcsán az angyalokról kérdeztem. A Művészetek Palotájában beszélgettünk a koncertje előtt. Képeket vetítettünk és sztoriztunk közben, ahogy laza közönségtalálkozón szokás. De úgy éreztem, igazat mond.

Ennyit az *Angel Fragments*-jéhez, adalékul. A B oldalon járunk; Nick Cave *Carnyja* és Laurent Petitgand *Zirkusmusicja* után. Most jön a kedvencem, a *Six Bells Chime* a *Crime + The City Solution*tól. A *Room Of Lights* című lemezüket egy időben összekevertem a megváltással – eredetileg arra készült a szám. Azóta óvatosabb vagyok a ragyogással.

Ismertem egy nőt, akinek meglehetősen szerencsétlenül alakultak a kapcsolatai. Elmaradtak mellőle a szerelmei, és elmaradtak a szeretői is. Az a nő odavolt ezért a filmért, és amióta látta, csak arra várt, hogy érte is lejjjön egy angyal. Sokáig kellett várnia, de végül lejjött... Egy koncerten találkoztak, akárcsak Damiel és Marion a filmben. Az angyal magához ölelte, ám a nőt teljesen más érzések

öntötték el, mint amire számított. Nyomasztotta a fény, terhelte a súly, de legfőképpen: viszolygott az érintésétől. Arra kellett rádöbbsennie, hogy mégis inkább egy szeretőre vágyik, nem angyalra.

Meg tudom érteni.

Ahogy Rilke írta: „Iszonyú minden angyal.”

06. 30. JAMES BROWN: REVOLUTION OF THE MIND

Kedvenc athéni lemezboltomban kétféle kiadásban árulták: tizennyolc euróért újranyomva, vagy harminckettőért eredetiben. Bécsben simán az újat vettem volna, de Athénben magával ragadt az antik kultúra. És csak úgy sugárzott a borítóból az a harminckilenc év, ami mögötte van! Kiemeltem a korongokat, és a fény felé tartottam őket. A szokásos. Egy kis por meg néhány ujjenyomat. Majd lemosatom – gondoltam.

Arról a hetvenkettes lemezről van szó, amin Brown a sittről szabadul éppen. Nyilván durvult a feleségével, vagy valami lövöldözésbe keveredett megint. De már túl van rajta. Sőt. Ahogy keresztülnéz a rácson, nagyon úgy fest, mint aki túl van már mindenben. Bár ki tudja. Azt, mondjuk, nehezen tudnám róla elképzelni, hogy Athénbe járt lemezeket vásárolni...

Na de ott tartottam, hogy a mosatás. Azon már én is túl vagyok. Engem se kell féltetni.

A *Bewildered*, mindenesetre, így is sercegett kicsit, de aztán elnyomta a vad *Sex Machine*. Attól én is szárnyra kaptam. Ezerkilencszázhetvennégy nyara...

„Tudom, hogy kire gondolsz!” – nézett ekkor rám Brown gúnyosan, még a rácson mögül. „A faszomat tudod!” – pontosítottam. Honnan tudta volna? Nekem is legfeljebb tízévente, ha bekattan. A körszálló diszkójából vittem haza, és ott-hon erre a funkra folytattuk tovább. Csak egy tánc volt. Még bele sem melegedtünk, már ott hagyott. „Akkor meg mit rugózol rajta?” – vigyorgott Brown tovább.

Nem tudom, hogy mi a szarnak kellett beledumálnia. Így most ettől a lemeztől is elment a kedvem. Pedig már volt egy pillanat, amikor bedőltem a varázslatnak. Nyomába szegődni a múltnak, mintha lenne... – vagy mintha mellettem lenne megint.

07. 02. ARETHA FRANKLIN: AMAZING GRACE

Van isten? Akkor kezdtem először gyanakodni, amikor meghallottam az *Amazing Grace*-t, pedig már elmúltam tizennyolc, és nem hittem semmiben. „Mary, Mary, don't moan, listen Mary, tell your sister to don't moan” – kezdte Franklin, és ennyi elég is volt, hogy abban a Los Angeles-i templomban elszabaduljon a pokol. Ezt nem lehetett csendben bírni, az isten sem bírta, pedig akkoriban már távol tartotta magát az ilyen mulatságoktól. De ott

nem volt mese, ott engednie kellett, hogy megérintsék és ölelgessék, és aztán meginduljanak vele az országa felé. Láttam én ezt, pontosan láttam, szóval gyanús lett... – aztán persze a következő naptól továbbra sem hittem.

Úgy három évig. Akkorra már huszonegy múltam, és egy nap arra ébredtem, hogy már nem bírom azt a poklot, amiben élünk. „Nem bírom tovább”, mondtam este neked, mire te azt felelted, hogy „akkor együtt kell csinálnunk”, és akkor mint valami ócska filmben, ölelkezni kezdtünk „halálosan”, és annyira belezavarodtunk, hogy egyszer csak az csúszott ki a szádon, hogy gyereket akarsz.

Én pedig megnémultam. És nem találok, azóta sem találok szót arra az ismeretlenre, akit egy pillanatra magam előtt láttam abban a ziháló ragyogásban. Nem találok, pedig a nyelvemen van: „isten”.

Isten? – De hiszen nem hiszem...

Az isten Los Angelesben él, már réges-régen visszavonult, legfeljebb csak egy-egy gospelkoncerten tűnik fel nagy ritkán.

Mit keresett volna a Mária utcában?

07. 04. THE JESUS LIZARD: BLOODY MARY

Arra ébredtem, hogy rajtam fekszel. Alig kaptam alattad levegőt. „Várj – mondtam –, így megfulladok!” – aztán kiszabadítottam a karom. „Most már jó” – folytattam –, és azzal átöleltelek. Te meg csak hallgattál tovább. Lehet, hogy alszol? – gondoltam, ahogy a combodat simogattam. És persze egyre jobban

beindultam közben. De csak akkor tűnt fel, amikor mélyebbre csúszott az ujjam, hogy nem azt a nedvességet érzem. Csupa vér a kezem! – ocsúdtam fel. Felkattintottam a kislámpát, és akkor megvilágosodott. Mint akit egy mézszárszékéből akasztottak le, úgy feküdtél rajtam, kimérve rám a húsdod. Moccanni sem bírtam a súlyától és az iszonyattól. „Eressz – ziháltam –, mondom, megfulladok!”, de hiába próbáltalak levetni magamról, úgy tapadtál rám. Egyet még rándítottam a vállamon – és akkor felébredtem. Most már igazán. Felkattintottam a kislámpát. Lekászálódta az ágyról, az ablakhoz léptem. Elhúztam a függönyt, lassan már világosodott. Hagytam. Világosodjon csak.

De azért kellett még pár óra, hogy összeszedjem magam. A túróba, ezt nem lehet megírni! – gondoltam. Lemezt se találnék hozzá. Ehhez képest a *Bloody Mary* ötórás tea...

Marton László Távolodó (1956, Budapest) költő, író, zenei újságíró, utóbbi kötetei: *Mindig régen van* (2010), *Az utolsó funky* (2011). Új kötete, a *Bakelitszomj* a Könyvhéten jelenik meg.

Hévíz TDM Egyesület

Hévíz Card® INFO

Áprilistól keresse a szállásadójánál és a Hévíz Tourinformban!

Vásároljon kedvezményesen a Hévíz Card®-al és nyerjen a Hévíz Passporttal!

**Kedvezmények
10 %-tól**

Hévíz Card® Spa + more

Hévíz Card® Gourmet

Hévíz Card® Culture & Active

Hévíz Card® Fashion & Service

Hévíz Card® Health & Beauty

Megnyerhető Hévízi Álompihenések

AAZ
VENDEGHÁZ
#ÉVÍZ

DANUBIUS
HEALTH SPA RESORT
HÉVÍZ
★★★★

GUSZTI VILLA
HÉVÍZ

HOTEL
EUROPA
★★★★

Hotel Sante

BUNGUEST HOTEL
HELIOS
★★★★

KOLPING HOTEL
SPA & FAMILY RESORT
★★★★

KÖRÖNÁ
★★★★

NaturMed
Hotel
Caribona
★★★★

PARK
HOTEL
HÉVÍZ
★★★★

Pontbeváltás

1 pont

3 pont

5 pont

5 pont

10 pont

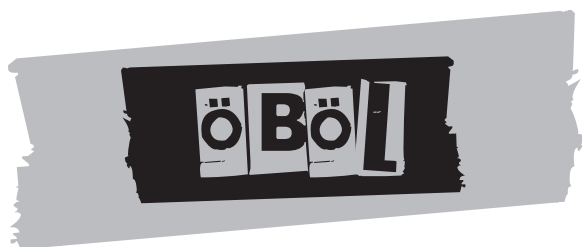

Havi sorsolás:
Hévíz Ajándécsomag

tourinform
Turista információ - Tourist information

8380 Hévíz, Rákóczi u. 2. • Tel.: 83/540 131 • Fax: 83/540 132
E-mail: heviz@tourinform.hu • Honlap: www.tourinform.hu

EGY TESTAMENTUM MARGÓJÁRA

Május végén rendszerint felhívott Hévízről, a Hunyadi utcai nyaralóból:

„Na, mi van, öregem? Mikor jöttök el, hogy dumáljunk egyet?”

És mi elmentünk, Fehérvárról vagy utóbb Zalaegerszegről, kiültünk a kis teraszra, kávéztunk és dumáltunk az irodalmi élet újabb, néha követhetetlen „alakváltozásairól”.

Bármelyik kurzus jött, ez számára nem sok jót jelentett.

Könyveinek nem akadt fővárosi kiadója, támogatást csak Hévíztől kapott.

Igen, talán többet képzelt tehetségéről, magáról, s ez zavaros tévutakra sodorta.

Sajnos, akadtak műértő, bizalmas barátok, akik minden sorát dicsérték borozás közben, vendéglátását élvezve, Hévízen vagy Pensier-ben, aztán háta mögött leszólták, dilettánsnak titulálták.

Major-Zala Lajost. Aki a nevét megtoldotta, Svájcban élve, szülőhelye nevével.

Lehetett volna francia poéta, német prózaíró. Ő magyar költő akart lenni.

Az élete kockázatásával elmenekült az ötvenes években, hogy aztán minden idegszálával kötődjön a hazai földhöz.

Kevesen tudták róla: orvoslátogatóként, gyógyszerügynökként, napi 10-12 órát gürcölt, igaz, jól megfizették.

A nyarakat Hévízen töltötte, ahol házat épített, mandulafákat és fügebokrot telepített.

A Lajos-napi összejövetelekből lett a Csokonai Irodalmi Társaság.

Ez életművének szerves része. (Egyszer majd lesz erről méltó méltatás. Hogy mit jelentett az állampárti időszakban a szabadságnak ez a kis „magánköre”. S a szereplők jó része is örökre távozott az illegális összejövetelekből.)

Többször összevesztünk és kibékültünk. Én a barátságot nem tévesztettem össze a szerkesztéssel. Utóbb (néha) igazat adott. De ez sem szakította meg kapcsolatunkat.

Több mint harminc magyar és francia nyelvű könyve jelent meg.

Minden irodalmi lexikonban szócikk.

Életében utolsó kötetét én gondoztam, ő szerkesztette.

Túl sok bebeszélésom nem volt.

Vehemens politizálása miatt visszatért régi kiadóhoz, a müncheni Aurórához.

Így született a Testamentum, ez a lírai és politikai hagyatkozás, 2004-ben.

(Alcíme: Haza a magasban: akasztófakötélen.)

Úgy érezte, a Magyaur haza megtagadta őt.

Ahogy ő is a „megváltást rükvercben”.

Ahogy befejezte a könyvet, 2006-ban agyvérzést kapott. Ami el is vitte.

Hamvainak egy része a hévízi kék templomban várja a feltámadást.

Nemrég láttam a kivágott mandulafákat, az elhanyagolt kertet. A kísértetházat,

melynek legendás pincéjéből nem száll fel többé mámoros énekszó

az éjszakába.

Most újra forgatom súlyos Testamentumát.

Vajon mit gondol rólunk odaát?

Péczely Dóra

BETYÁRDA

KÖNYVEK
PANNÓNIAÓL

3.

A Gyöngyösi csárdát ne Gyöngyösön keressék, hanem a Gyöngyös-patak mentén, Hévíz és Rezi között, mellesleg az Országos Kéktúra egyik állomása. 1783-ban már biztosan állott a csárda épülete, tudjuk meg az első katonai térképről, de még nem volt olyan híres, és valószínűleg a Festetics családe volt. A tulajdonosok a 19. században már gyakran váltakoznak, mert „ha a pandúrokkal tartottak, akkor a betyárokkal gyűlt meg a bajuk, ha pedig a betyárokkal, akkor a pandúrok üldözték ki a tulajdonost a csárdából”. Betyáros idők jártak: az erdők szélén, az utak mentén csárdák várták a kereskedőket, az átutazókat, olyanok, mint a Kutyakaparó, a Sanyaru, a Billege vagy az Ürgelik, így leginkább itt futhattunk össze betyárokkal vagy Petőfi nevezetű költőkkel. A bakonyi betyárvilág egyik legnyugatibb végvára volt a Gyöngyösi nevű – tőle nyugatra már csak az alsópáhoki Becsali csárda működött, délre pedig a ma is kocsmaként üzemelő fenéki zárta a sort.

Bár az 1966-ban megjelent (hetedik, bővített) kiadás a Gyöngyösi csárda címet viseli, nagyjából fele az ott megforduló zalai és bakonyi betyárok életét meséli el, sőt a leghíresebbek, mint Sobri Jóska, Milfajt Ferkó, Savanyú Jóska vagy a Patkó testvérek saját fejezetet kapnak. Ezek a népdalokba illő és kerülő figurák többnyire juhászból, kanászból, csikósból lettek rablók, bujdosók, majd börtönteltelek, végül népi hősök. Milfajt Ferkó nemcsak egy pápai dísztányér aljáról mosolyog ránk a kötelező bajusz alól, hanem bábsütőminta (!) is készült betyárkosztümös alakjáról.

Sobri Jóska akkora név volt, hogy olykor mások rablásait is neki tulajdonították. Már suttyókorában is falkavezérnek számított, bár kisbéres, majd bojtár volt Festetics gróf baltavári selyembirkatanyáján. Szerelmebe esett a grófnő cselédjével, akit el is akart venni (sürgősen így is kellett volna tennie, ha értik, mire gondolok), de szegény volt hozzá. Ezért „az eplényi öreg kanász falkájából hat darab sertést szakított ki”, de persze lebukott – így kezdődött hát a betyárélet. Sobri szerelmi élete tűnik a betyárok közül a legszövevényesebbnek, mert miután börtönbe került, azért a porkoláb fiatal feleségét is meghódította, mielőtt rátalált nagy szerelmére, Répa Rozira. (Akinek szintén betyár csárda viseli a nevét Nemesvita alatt, a Keszthelyi-hegység túloldalán.)

Péntek Imre (Lenti, 1942) József Attila-díjas költő, Zalaegerszegen él.
A Pannon Tükör című folyóirat főszerkesztője.

Bár sok betyárról elterjedt, hogy kutyabőrös, azaz nemesi család leszármazottja, de egy Mógor Peti nevű betyár magának szerzett „kutyabőrt”, ám ezt később nem volt ajánlatos felemlgetni neki. Akkoriban Festetics László gróf a kastély földszintjén lakott, és egy tinó nagyságú fehér komondor vigyázott rá. Mógor – mint kistermetű bakonyi betyár – egy rézdróttal megfojtotta a kutyát, majd belebújt a bőrébe és lefeküdt. A komornyiknak feltűnt az állat hallgatása, és amikor odaérkezvén többször oldalba rúgta, Mógor felugrott, és pisztolyt szegezett rá. A komornyik elkiáltotta magát, és Peti betyárnak a kutyabőrben kellett menekülnie, amit a fellármázott cselédség még bőven kilyuggatott söréttel. Se neki, se a híres-neves Sobri Jóskának nem sikerült kifosztani a kastélyt, de sokat csavarogtak a környéken, és gyakran látogatták a Gyöngyösi csárdát is.

A híres gyalogjáró betyár, a Savanyú Jóska azért volt népszerű a szegények körében, mert mikor kirabolta özvegy Rózenthál Józsefnét, nemcsak pénzt, aranyat, ezüstöt, ruhaneműt, hanem 10 000 forint értékű adóslevelet is magával vitt. És hát melyik szegény nem szorult időnként kölcsönre Gyertyános kicsiny falujában...

A *Gyöngyösi csárda* című kiadvány azonban nem engedi elburjánozni a betyárromantikát: Patkó Jancsi és bandájának történetét sem hagyja elmondatlanul, akik szintén a környéken garázdálkodtak a 19. században, és több kortárs elbeszélőtől tudjuk, hogy nem riadtak vissza papok és a szigligeti kocsmáros családjának kínzásától, verésétől sem, ha meg akarták szerezni vélt vagy valós javaikat. Patkó Jancsi állítólag soha nem került az igazságszolgáltatás színe elé, mert amikor üszkösödni kezdett egy sebe, megkérte barátját, Bergán Jancsit, hogy adjon le rá kegyelemlövést.

A szocialista művelődéspolitikai képviselői helyi szinten valami csodálatosan szimpatikus okból hittek benne, hogy van értelme a valós népi hagyományok megőrzésének. A *Gyöngyösi csárda* című kicsi, de informatív, izgalmas és mérete ellenére gazdag képanyaggal megjelentett kiadványban egyetlen olyan terminus technicus, mondat vagy fejezet sem található, mely a Rendszer számára akarta volna kisajátítani a csárda vagy a hozzá kapcsolódó kultúrtörténet és történelem adta lehetőségeket. Színtiszta néprajz, csak a kiadás költségeit biztosította a „Keszthelyi Járási Földművelésügyi Hivatalnak kiadványa, 1966”.

(A Gyöngyösi csárda, szerkesztette dr. Zákonyi Ferenc.

A Veszprém Megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatalának kiadványa, 1966)

